

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE

Območna enota Kočevje

Rožna ulica 39

1330 Kočevje

Telefon: 01 89 50 400, fax: 01 89 55 275

E naslov: oekocevje@zgs.gov.si

LETNI NAČRT

za

III. KOČEVSKO – BELOKRANJSKO

LOVSKO UPRAVLJAVSKO OBMOČJE

za

LETO 2013

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	OPIS LUO S SEZNAMOM LOVIŠČ	2
3	ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI.....	4
3.1	Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2012.....	4
3.2	Načrtovani ukrepi v življenjskem okolju v letu 2013.....	6
3.3	Škode na kmetijskih kulturah in domači živini.....	12
3.4	Vpliv rastlinojede divjadi na gozdne ekosisteme.....	15
4	ŽIVALSKÉ VRSTE - DIVJAD	18
4.1	Srna (<i>Capreolus capreolus</i>)	18
4.2	Navadni jelen (<i>Cervus elaphus</i>).....	22
4.3	Damjak (<i>Dama dama</i>).....	27
4.4	Muflon (<i>Ovis ammon musimon</i>).....	27
4.5	Gams (<i>Rupicapra rupicapra</i>).....	27
4.6	Divji prašič (<i>Sus scrofa</i>)	31
4.7	Lisica (<i>Vulpes vulpes</i>)	34
4.8	Jazbec (<i>Meles meles</i>)	35
4.9	Kuna belica (<i>Martes foina</i>) in kuna zlatica (<i>Martes martes</i>).....	37
4.10	Navadni polh (<i>Glis glis</i>)	38
4.11	Pižmovka (<i>Ondatra zibethia</i>).....	39
4.12	Poljski zajec (<i>Lepus europaeus</i>)	39
4.13	Fazan (<i>Phasianus colchicus</i>)	41
4.14	Poljska jerebica (<i>Perdix perdix</i>)	42
4.15	Raca mlakarica (<i>Anas platyrhynchos</i>).....	43
4.16	Sraka (<i>Pica pica</i>), šoja (<i>Garrulus glandarius</i>) in siva vrana (<i>Corvus cornix</i>)	44
4.17	Obore za divjad	46
4.18	Načrt dodajanja divjadi.....	47
5	EVIDENCE	47

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1.1: Kronologija nastanka letnega načrta za III. Kočevsko - Belokranjsko LUO za leto 2013	1
Preglednica 2.1: Pregled lovišč.....	2
Preglednica 3.1: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2012	4
Preglednica 3.2: Načrtovani ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2013	6
Preglednica 3.3: Krmišča v LUO.....	10
Preglednica 3.4: Izplačane odškodnine za škodo, ki jo je povzročila divjad v letu 2012	12
Preglednica 3.5: Dinamika škod od divjadi v LUO.....	13
Preglednica 3.6: Opravljeni ukrepi za preprečevanje škod od divjadi 2012	14
Preglednica 3.7: Načrtovani ukrepi za preprečevanje škod 2013.....	14
Preglednica 3.8: Objedenost po višinskih razredih v obdobju 1996 - 2010	16
Preglednica 3.9: Objedenost po drevesnih vrstah v obdobju 1996 - 2010	16
Preglednica 4.1.1: Izhodiščna spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema	18
Preglednica 4.1.2: Prostorska razdelitev odvzema srne za leto 2013	19
Preglednica 4.1.3: Analiza odvzema in telesnih mas srn.....	20
Preglednica 4.2.1: Načrt odvzema navadnega jelena	23
Preglednica 4.2.2: Prostorska razdelitev odvzema navadnega jelena za leto 2013.....	23
Preglednica 4.2.3: Analiza odvzema in telesnih mas navadnih jelenov.....	25
Preglednica 4.5.1: Načrt odvzema gamsov	28
Preglednica 4.5.2: Prostorska razdelitev odvzema gamsov za leto 2013	28
Preglednica 4.5.3: Analiza odvzema in telesnih mas gamsov	29
Preglednica 4.6.1: Načrt odvzema divjih prašičev	32
Preglednica 4.6.2: Prostorska razdelitev odvzema divjega prašiča za leto 2013	32
Preglednica 4.6.3: Analiza odvzema in telesnih mas divjih prašičev	33
Preglednica 4.7.1: Analiza odvzema lisic.....	35
Preglednica 4.8.1: Analiza odvzema jazbecev	36
Preglednica 4.9.1: Analiza odvzema kun.....	38
Preglednica 4.12: Analiza odvzema poljskih zajcev.	40
Preglednica 4.13: Analiza odvzema fazanov	42
Preglednica 4.14: Analiza odvzema poljske jerebice.....	42
Preglednica 4.15: Analiza odvzema rase mlakarice	43
Preglednica 4.17.1: Letni odvzem divjadi v lovni oborah Smuka in Stari Log	46
Preglednica 4.17.2: Skupni načrt odvzema divjadi v oborah Stari Log in Smuka za leto 2013.....	46
Preglednica 4.18: Vlaganje divjadi.....	47

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Položaj LUO v Sloveniji.....	3
Slika 2.2: Lovišča v LUO.....	3
Slika 3.2: Škode in odvzem divjih prašičev.....	13

1 UVOD

Letni načrt za III. Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje (LUO) za leto 2013 je sestavljen v skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št.16/04), Odločbo US (Ur.l. RS, št. 120/06) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/08). Zakon določa izdelavo letnih lovsko upravljavskih načrtov za lovsko upravljavska območja (Ur.l. RS, št. 110/04), ki so nadomestila nekdanja lovsko gojitvena območja. Znotraj LUO so opredeljena lovišča in lovišča s posebnim namenom (Ur.l. RS, št. 128/04), za katera so bile koncesije za nadaljnjih 20 let podeljene sredi leta 2009. V LUO je bilo ustanovljeno Območno združenje upravljavcev lovišč v III. Kočevsko - Belokranjskem LUO. Skladno z veljavnim zakonom je bil izvoljen devet članski izvršni odbor. Odbor je ustanovil Komisijo za spremljanje trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, ki z Zavodom za gozdove Slovenije v načrtu uskladi načrt odvzema divjadi in del v okolju. Pričujoči načrt za III. Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje temelji na ciljih in usmeritvah območnih načrtov za obdobje 2011-2020 – lovski del za Kočevsko – Belokranjsko LUO.

Letni načrt za LUO za leto 2013 je poleg zgoraj navedenih predpisov napisan tudi v skladu z:

- Zakonom o gozdovih (Ur.l. RS, št.30/93) ter Zakonoma o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur. L. RS, št. 76/02 in 110/07).
- Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010).
- Navodili za usmerjanje razvoja populacij divjadi v Sloveniji (usklajeno LZS in ZGS, znanstveno raziskovalne inštitucije, LZS in OZUL-i 2011).
- Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (U.l. RS št. 101/04).
- Odlokoma o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l., RS št. 110/04).
- Odlokoma o loviščih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS št. 128/04).

Najpomembnejši dogodki, ki so vplivali na sam nastanek načrta so prikazani v spodnji preglednici:

Preglednica 1.1: Kronologija nastanka letnega načrta za III. Kočevsko - Belokranjsko LUO za leto 2013

LUO / ekološka enota	Datum	Kraj	Organ	Vsebina
LUO	12.-21.1.2013	III.LUO	Komisija LUO	Pregled odstrela in izgub divjadi
LUO	15.2-2.3.2013	Kočevje	Lovišča, LPN, ZGS	Usklajevanje predlogov odvzema
LUO	12.3.2013	Ljubljana	ZGS Oddelek V	Pregled predloga osnutka načrta
LUO	13.3.2013	Kočevje	IO OZUL 3. LUO	Predstavitev, usklajevanje načrta
LUO	18.3.2013	Kočevje	Strokovni svet OE	Določitev osnutka načrta
LUO	19.3.2013	Ljubljana	ZGS	Načrt naložen na spletno stran ZGS
LUO	26.3.2012	Kočevje	Vabljeni predstavniki	Javna predstavitev načrta
LUO	3.4.2013	Kočevje	Svet ZGS OE Kočevje	Določitev predloga načrta
LUO	8.4.2013	Ljubljana	MKO	Oddaja načrta na MKO

Za pogosteje uporabljene izraze so v pričujočem načrtu uporabljene naslednje okrajšave:

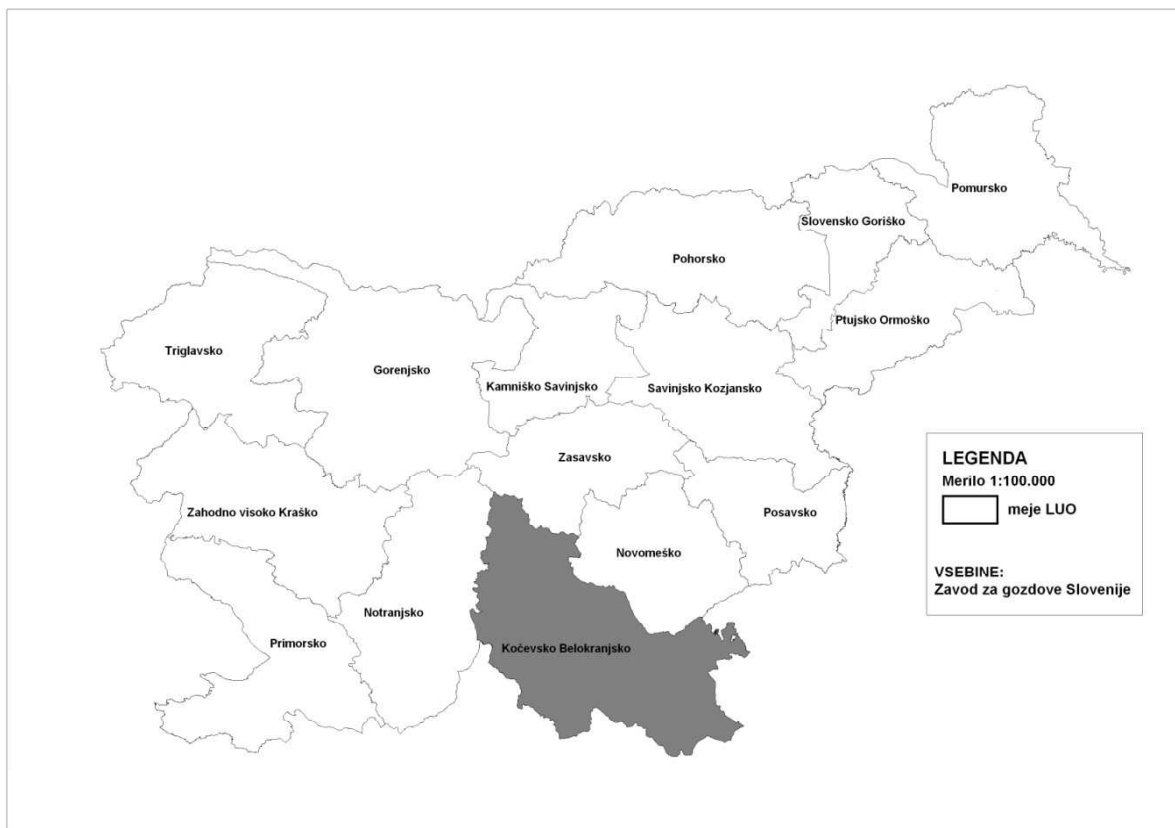
- LUO – III. Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje,
- LN – letni načrt za LUO,
- LD – lovsko družina,
- LPN – lovišče s posebnim namenom
- OZUL – Območno združenje upravljavcev lovišč Kočevsko – Belokranjskega LUO,
- EE – ekološka enota,
- GGO – gozdnogospodarsko območje,
- OE – Območna enota Kočevje Zavoda za gozdove Slovenije,
- ZGS – Zavod za gozdove Slovenije,
- MKO – Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
- ARSO – Agencija republike Slovenije za okolje.

2 OPIS LUO S SEZNAMOM LOVIŠČ

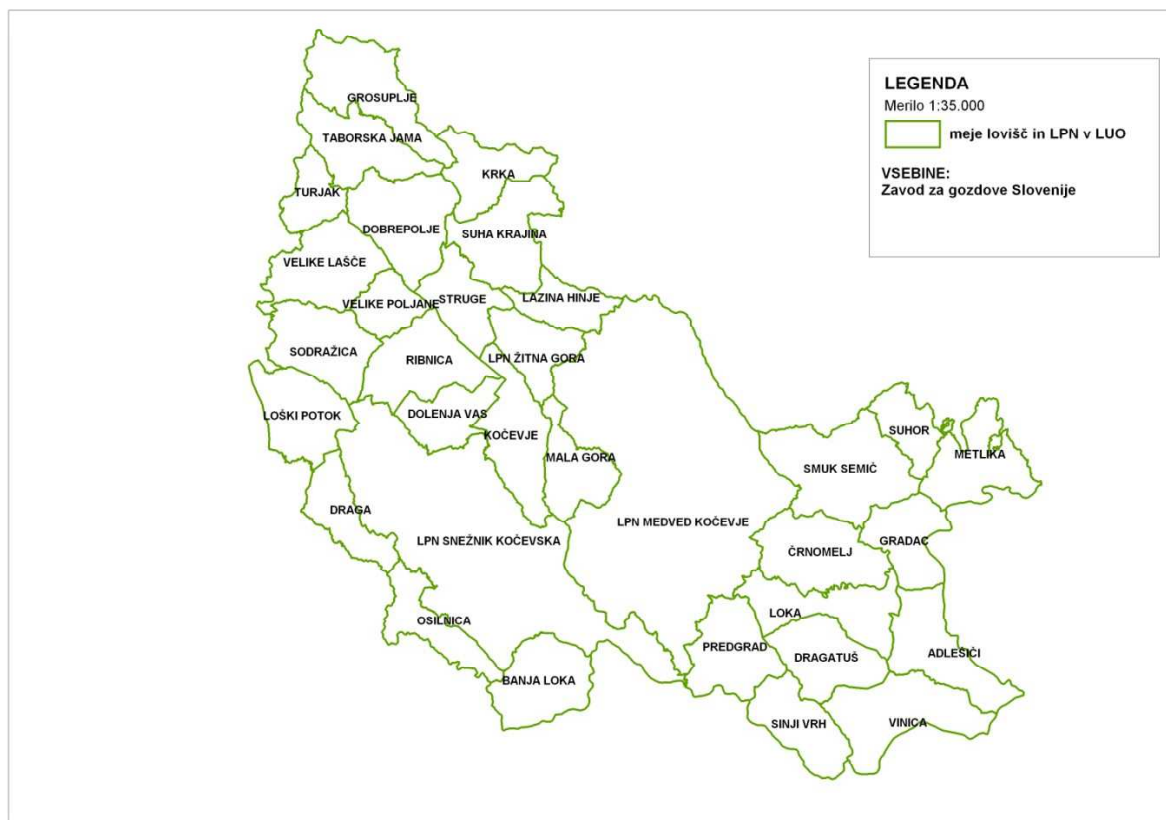
Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje zavzema JV del Dinarskega visokega krasa. Na vzhodnem delu prehaja v nižinski gričevnat svet Bele Krajine, na severnem delu pa v Suho Krajino in Grosupeljsko kotlino. V območju opravlja javno gozdarsko službo Zavod za gozdove Slovenije Območna enota Kočevje, OE Novo mesto in OE Ljubljana. LUO posebej zaznamujejo tri lovišča s posebnim namenom, LPN Medved, LPN Snežnik Kočevska Reka in LPN Žitna gora, ki zavzemajo skupno 30% lovne površine LUO in predstavljajo jedro območja. Lovišča in lovišča s posebnim namenom v LUO so združena v Območno združenje upravljavcev lovišč Kočevsko – Belokranjskega LUO. Območje spada upravno pod 7 upravnih enot in pokriva 13 občin. Skupna površina območja znaša 209.264 ha, lovne površine je 203.043 ha (97%). Območje meji na zahodu na Notranjsko LUO, na severu na Zasavsko LUO, na vzhodu na Novomeško LUO, na jugu pa na državno mejo (masiv Gorskega Kotarja). Območje redne prisotnosti medveda, volka in risa obsega vsa tri lovišča s posebnim namenom, vsa lovišča na območju upravnih enot Kočevje, Ribnica in Novo mesto ter lovišča Dobropolje, Suha Krajina, Dragatuš, Sinji vrh, Črnomelj in Loka pri Črnomlju.

Preglednica 2.1: Pregled lovišč

Nekdanja ---	Sedanja ---	Ime lovišča	Upravna enota	Površina (ha)			Gozd (%)
				Skupna	Lovna	Nelovna	
59	0301	Grosuplje	Grosuplje	6.113	5.478	635	45
60	0302	Taborska jama	Grosuplje	4.958	4.697	261	61
62	0303	Krka	Grosuplje	3.853	3.661	192	66
61	0304	Dobropolje	Grosuplje	6.172	5.902	270	68
63	0305	Suha Krajina	Grosuplje	5.645	5.443	202	66
158	0306	Turjak	Ljubljana Vič	2.506	2.376	130	64
164	0307	Velike Lašče	Ljubljana Vič	5.664	5.434	230	62
283	0308	Velike Poljane	Ribnica	2.420	2.300	120	69
284	0309	Sodražica	Ribnica	5.269	5.093	176	66
285	0310	Loški Potok	Ribnica	4.988	4.883	105	61
286	0311	Ribnica	Ribnica	5.416	5.066	350	61
287	0312	Dolenja vas	Ribnica	3.373	3.253	120	71
98	0313	Struge na Dolenjskem	Kočevje	3.717	3.650	67	80
95	0314	Kočevje	Kočevje	5.356	5.048	308	77
96	0315	Mala gora	Kočevje	3.744	3.501	243	71
223	0316	Lazina	Novo mesto	2.826	2.790	36	60
99	0317	Draga	Kočevje	3.500	3.431	69	71
101	0318	Osilnica	Kočevje	3.631	3.581	50	68
94	0319	Banja loka - Kostel	Kočevje	5.027	4.903	124	80
97	0320	Predgrad	Kočevje	4.976	4.883	93	79
41	0321	Sinji vrh	Črnomelj	4.274	4.221	53	78
44	0322	Dragatuš	Črnomelj	4.715	4.580	135	54
40	0323	Vinica	Črnomelj	6.459	6.286	173	67
39	0324	Loka pri Črnomlju	Črnomelj	5.070	4.875	195	78
43	0325	Adlešiči	Črnomelj	5.282	5.141	141	49
42	0326	Črnomelj	Črnomelj	5.839	5.512	327	68
38	0327	Smuk - Semič	Črnomelj	8.252	7.933	319	63
175	0328	Gradac	Metlika	3.875	3.684	191	52
176	0329	Metlika	Metlika	5.036	4.742	294	24
177	0330	Suhor	Metlika	2.771	2.670	101	36
499	0331	LPN Snežnik Kočevska Reka	Kočevje	27.141	26.918	223	91
100	0332	LPN Medved	Kočevje	37.923	37.672	251	89
142	0333	LPN Žitna gora	Kočevje	3.473	3.436	37	79
		SKUPAJ LUO		209.264	203.043	6.221	72

Slika 2.1: Položaj LUO v Sloveniji

Slika 2.2: Lovišča v LUO

3 ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI

Območje je poznano po ohranjenosti naravnega okolja v katerem prevladujejo gozdovi. Gozdnatost LUO je 72%, gozdnatost osrednje Kočevske pa kar 87%. Pretežni del biomeliorativnih ukrepov se vrši prav v gozdu. Z ukrepi se ohranjajo in izboljšujejo bivalne in prehranske razmere divjadi ter zavarovanih živalskih vrst. Najpomembnejši ukrepi pri tem so ohranjanje in vzdrževanje pasišč, grmišč, gozdnega roba, kaluž ter plodonosnega drevja. Pri vzdrževanju košenic namenjenih pridelavi krme je dovoljena uporaba mineralnih gnojil. Tovrstni ukrep pa ni zaželen na površinah gozdnih jas, kjer se krma ne prideluje in na vodo-zbirnih območjih. Loviščem se priporoča vzdrževati površino pasišč, ki znaša vsaj 1 – 2 % površine v gozdnem prostoru lovišča. 5% - 10% teh površin naj lovišča letno intenzivneje pripravijo za divjad (obdelajo kot krmne njive, izboljšajo travno rušo,...).

Z biotehničnimi ukrepi, ki so časovno in prostorsko usmerjeni divjadi izboljšujemo prehranske pogoje, preprečujemo večje škode v naravnem okolju, omogočamo lažje doseganje načrtovanih posegov z odstrelom in omogočamo monitoring, opazovanje socialnih ter drugih navad gozdnih živali. Krmljenje mora biti vrstno specifično ločeno. Poudarek je na preprečevalnem krmljenju in le najnujnejšem zimskem krmljenju.

Z namenom lažje realizacije načrtov odvzema je dovoljeno privabljalno krmljenje jelenjadi in divjih prašičev. Privabljalno krmišče za divjega prašiča je dovoljeno vzdrževati na vsakih 1.000 ha lovišča. Detajlna navodila glede krmljenja so podana pri poglavjih posameznih vrst divjadi.

3.1 Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2012

Preglednica 3.1: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2012

Vrsta ukrepa	Enota mere	Načrtovan obseg	Realiziran obseg	Stopnja uresničitve načrta (%)
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI				
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	6.000,0	5.927,0	98,8
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI				
Vzdrževanje pasišč s košnjo (ročna in strojna košnja)	ha	535,0	511,0	95,5
Spravilo sena z odvozom	ha	131,0	106,4	81,2
Priprava pasišč za divjad	ha	70,0	67,2	96,0
Gnojenje travnikov	ha	21,0	24,9	118,6
Vzdrževanje grmišč	ha	56,0	48,6	86,8
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	4,0	3,2	80,0
Vzdrževanje gozdnega roba	ha	22,0	21,4	97,3
Izdelava in vzdrževanje kaluž	število	370,0	444,0	120,0
Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	število	20,0	24,0	120,0
Sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja	število	1.250,0	794,0	63,5
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	število	15,0	16,0	106,7
3. BIOTEHNIČNI UKREPI				
Zimsko krmljenje	Kkg	735,0	685,0	93,2
Preprečevalno krmljenje	Kkg	93,0	80,6	86,7
Privabljalno krmljenje	Kkg	213,0	236,4	111,0
Krmne njive	ha	40,0	33,9	84,8
Pridelovalne njive	ha	24,0	3,3	13,8
Solnice	Kkg	25,0	24,1	96,4
4. LOVSKI OBJEKTI				
Solnice (obnova in novogradnja)	število	508,0	513,0	101,0
Lovske preže (obnova in novogradnja)	število	400,0	404,0	101,0

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Upravljavci so načrtovane ukrepe varstva in monitoringa v letu 2012 **ustrezno opravili**. Z navedenimi ukrepi lovsko čuvajska služba zagotavlja spremljanje, varovanje in nadzor divjadi in njenega življenjskega okolja, z namenom varovanja posebej pomembnih habitatov in uspešnega upravljanja. Navedeni ukrepi so težje merljivi in preverljivi, vendar so vse pomembnejši.

Biomeliorativni ukrepi

V preteklem letu 2012 so upravljavci lovišč **opravili vsa predvidena dela** (odstopanje do +-20 %) pri vseh biomeliorativnih ukrepih, **razen pri sadnji in vzdrževanju plodonosnega drevja** in grmovja. Pri vzdrževanju pasišč s košnjo, pripravi pasišč za divjad, vzdrževanju grmišč, vzdrževanju remiz za malo divjad, vzdrževanju gozdnega roba in spravilu sena z odvozom je prišlo do ne doseganja načrta v dovoljenem obsegu, pri gnojenju travnikov, izdelavi in vzdrževanju kaluž in vzdrževanju večjih vodnih virov pa do preseganja v dovoljenem obsegu. Skupno je bilo pri biomeliorativnih delih realizirano 13.825 ali 89,4 % načrtovanih ur. Načrtovana dela so bila izvedena v okviru z načrtom predpisanih odstopanj.

V sklopu gozdarskih vzpodbud za zasebni gozd je bilo v letu 2012 subvencionirano 16,7 ha vzdrževanih pasišč, 37 vzdrževanih vodnih virov, 2,1 ha košnje z odvozom sena in vzdrževanje 40 gnezdnic. V državnih gozdovih je bilo poleg navedenega izvedeno in plačano iz sredstev gojenja na koncesijskih površinah čiščenje 136,5 ha pašnih površin, vzdrževanje 9,5 ha pasišč, vzdrževanje 21 vodnih virov, vzdrževanje 114 gnezdnic, 4 km vzdrževanih stez in 4,7 ha košnje z odvozom sena. Ker navedena dela opravijo v večjem delu lastniki sami, oziroma koncesionarji, so dejansko opravljena dela vzdrževanja življenjskega okolja večja od prikazanih.

Biotehnični ukrepi

Za upravljanje z jelenjadjo in divjim prašičem je krmljenje pomemben in potreben ukrep. Z pravilnim umeščanjem krmišč v okolje, številom krmišč, količino in vrsto krme se zagotavlja primerna razporeditev populacij v okolju, zmanjšuje škode v okolju in olajša pravilen izbor pri odvzemu divjadi. Lovske organizacije upoštevajo z načrtom določene režime krmljenja, ki so prilagojeni osrednjemu življenjskemu območju rjavega medveda in ohranjanju posebej občutljivih delov naravnega okolja. V LUO je izdelan kataster krmišč, ki se letno obnavlja.

V preteklem letu 2012 so upravljavci lovišč **opravili vsa predvidena dela** (odstopanje do +-20 %) pri biotehničnih ukrepih, **razen pri pridelovalnih njivah**, kjer je bila realizacija del le 14 %. Na solnicah je bilo založeno 24,1 ton soli, kar je 5% pod načrtovano količino. Na krmiščih je bilo založeno skupno 1.002 tone krme, kar je za 4% manj od načrtovanih količin in za 31 % manj od založene krme v letu 2011 in 5 letnem obdobju. Skupaj je bilo pri biotehničnih ukrepih realizirano 25.607 (83 %) načrtovanih ur. Pri krmljenju divjadi je bilo zimsko krmljenje realizirano 93,2 %, privabljalno krmljenje 111%, in preprečevalno krmljenje 86,7 %. V krmljenju je vključeno zalaganje mrhovišč za rjavega medveda v LPN s koruzo in sadjem.

Skupno so porabili upravljavci lovišč v letu 2012 za biotehnična, biomeliorativna dela, varstvo in monitoring divjadi 45.359 ur, kar predstavlja 87 % realizacijo načrtovanih ur in okvirno enako višino opravljenih ur kot v preteklih letih. Pretežni del položene krme sta predstavljala z 50 % travna silaža in seno, 29 % okopavine, sadje in tropine in 21 % žita in semenje. V položeni krmi je glede na preteklo obdobje za 14 % nižji delež sena in travne silaže, 9 % višji delež okopavin in sadja ter 5 % višji delež žit in koruze. Skupaj je bilo založeno 96 % predvidene krme (v letu 2011 117 %). Enako kot v preteklih letih v položeni krmi ni mrhovine. Nižja poraba krme je predvsem posledica manjših količin pridelanega sena in travne silaže.

Lovski objekti

Za učinkovito in uspešno upravljanje z divjadjo in lovišči in LPN ter varno izvrševanje načrtovanih nalog je pomembna ustrezna opremljenost lovišč in LPN z lovskimi objekti in njihovo vzdrževanje.

V primerjavi z načrtom se je za vzdrževanje in izgradnjo lovskih objektov v letu 2012 porabilo 89 % predvidenih delovnih ur. Stopnja realizacije je bila pri izdelavi **lovskih stez 95,5 %**, pri vzdrževanju in izdelava **krmišč 70,8 %** in pri izgradnji ter vzdrževanju **visokih prež 101 %**. Za vzdrževanje in izgradnjo lovskih objektov se je v loviščih v letu 2012 porabilo 27 % vseh opravljenih delovnih ur, kar je v skladu z načrtom, ki priporoča, da opravljena delo na lovskih objektih ne presega 30 % vseh opravljenih del v loviščih in LPN.

3.2 Načrtovani ukrepi v življenjskem okolju v letu 2013

Preglednica 3.2: Načrtovani ukrepi v življenjskem okolju divjadi v letu 2013

Vrsta ukrepa	Enota mere	Načrtovan obseg
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI		
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	6.000
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI		
Vzdrževanje pasišč s košnjo (ročna in strojna košnja)	ha	500
Spravilo sena z odvozom	ha	108
Priprava pasišč za divjad	ha	63
Gnojenje travnikov	ha	26
Vzdrževanje grmišč	ha	49
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	6
Vzdrževanje gozdnega roba	ha	22
Izdelava in vzdrževanje kaluž	število	398
Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	število	29
Sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja	število	900
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	število	41
Solnice	kg	24.100
3. BIOTEHNIČNI UKREPI		
Zimsko krmljenje	kg	697.000
Preprečevalno krmljenje	kg	79.000
Privabljalno krmljenje	kg	213.000
Krmne njive	ha	36
Pridelovalne njive	ha	4
4. LOVSKI OBJEKTI		
Solnice (obnova in novogradnja)	število	508
Lovske preže (obnova in novogradnja)	število	400
Krmišča (obnova in novogradnja)	število	61
Lovske steze (obnova in novogradnja)	število	60

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Za leto 2013 se načrtuje obseg ukrepov za varstvo in monitoring divjadi **v obsegu načrta preteklega leta**. V skladu s potrebami je loviščem in LPN obseg navedenih ukrepov dovoljeno prilagoditi letnim potrebam. Navedeni ukrep je namenjen spremljanju vpliva divjadi na njeno življenjsko okolje in obratno. Ukrepi varstva in monitoringa so prednostno namenjeni ogroženim in okoljsko problematičnim vrstam, osveščanju javnosti o potrebah divjadi, spremljanju zdravstvenega stanja divjadi, izvajanju nadzora ter zbiranju podatkov za znanstvene in raziskovalne namene. Upravljavcem lovišč se priporoča polna realizacija načrtovanih ukrepov.

Biomeliorativni ukrepi

Za leto 2013 se načrtuje glede na lanskoletno realizacijo in predloge upravljavcev lovišč in LPN **delno znižanje obsega biomeliorativnih del** pri vzdrževanju pasišč s košnjo, spravilu sena z odvozom, pripravi pasišč za divjad, vzdrževanju grmišč, sadnji in vzdrževanju plodonosnega drevja in grmovja. Načrtuje se povečanje obsega del pri izdelavi in vzdrževanju kaluž in vodnih virov, vzdrževanju remiz za malo divjad, gnojenju travnikov ter postavitvi in vzdrževanju gnezdnic. Obseg zalaganja solnic in vzdrževanja gozdnega roba bo ostal enak preteklemu letu.

Vzdrževanje pasišč s košnjo

Ukrep je po obsegu in pomenu na prvem mestu. Najpomembnejši je v gozdnatih predelih ekološke enote Osrednja Kočevska, kjer primanjkuje pašnih površin. Obseg navedenih površin se s težavo ohranja. V zadnjih letih se je osnovalo tudi nekaj novih pasišč. Loviščem se priporoča vzdrževati površino pasišč, ki znaša vsaj 0,5 % gozdne površine v lovišču. Del pasišč, kjer se prideluje tudi krmo je potrebno intenzivneje pripraviti. Zasajanje gozdnih jas in travnih površin v gozdu ni dovoljeno.

Spravilo sena z odvozom

Kjer se pri vzdrževanju pašnih površin pripravi pridela krma, ki je na pasiščih ne potrebujemo, je primerno pridelek premestiti na območje bližnjih krmišč. Primerna je izdelava bal sena ali travne silaže, ki jih lahko v primeru hujše zime premeščamo med krmišči.

Priprava pasišč za divjad

Ukrep se izvaja predvsem na površinah poraslih z vegetacijo, ki je manj primerna za prehrano divjadi. Ukrep se nanaša na melioracijo primernih površin, kjer se odstrani nezaželena vegetacija ter ustvari ustrezna travna ruša. Ukrep se uporablja tudi ob poškodovanju pasišč s sečnjo, vlačanjem ali skladiščenjem lesa. Navedeno sanacijo je dolžan izvesti izvajalec gozdarskih del.

Gnojenje travnikov

Ukrep naj se izvaja le na površinah, namenjenih pridelavi krme za divjad. Uporablja naj se predvsem naravna gnojila. Ukrepa se ne izvaja v naravovarstveno zaščiteneh ali vodozbirnih območjih.

Vzdrževanje grmišč

Ukrep je zlasti pomemben na območjih zimovališč, kjer nastajajo zaradi večjih koncentracij divjadi škode v njenem življenjskem okolju. Za osnovanje grmišč so primerne zaraščajoče površine, oziroma, kjer so izločeni, gozdovi za pospeševanje vrstne pestrosti. Na območju krmišč tako vzdrževana površina grmišča nudi divjadi dopolnilno prehrano in ustrezno kritje. V za to določenem gozdu se s sečnjo letno ali v določenem časovnem razmaku odstrani del grmovnega sloja in drevja, da odženejo mladi poganjki, kateri izboljšujejo prehransko ponudbo za divjad. Med navedeni ukrep spada tudi vzdrževanje tras daljnovodov. Ukrep je potrebno izvajati zaradi varstva ptic in divjadi izvaja izven vegetacijske dobe grmovnih vrst.

Vzdrževanje remiz za malo divjad

Kot samo ime pove je ukrep namenjen izboljšanju prehranskih in bivalnih pogojev za malo poljsko divjad. Ukrep je načrtovan v nižinskih loviščih Bele Krajine in Grosupeljske kotline, ki imajo ustrezne naravne pogoje za malo divjadi, vendar je njen življenjski prostor zaradi intenzivnega kmetijstva močno ogrožen. Remizne površine se podobno kot grmišča zasajajo z različnimi grmovnimi in drevesnimi plodonosnimi vrstami, ki mali divjadi nudijo poleg kritja tudi hrano. Primerne vrste so: leska, kalina, bezeg, dren, jerebika, brogovita, dobrovita, različne vrbe, itd.

Vzdrževanje gozdnega roba

Gozdni rob predstavlja prehod med gozdom in drugimi ekosistemi. Ima pomembno biotopsko vlogo za divjad in ostale živalske vrste, zato mora biti ustrezno oblikovan in vzdrževan. Gozdni rob mora biti mozaično oblikovan in širok vsaj nekaj metrov, po možnosti pa do ene sestoje višine. Ukrep se običajno izvaja v povezavi s pospeševanjem plodonosnih vrst in vzdrževanjem pašnih površin. Divjadi omogoča kritje, varen dostop do pasišč in dodatno ponudbo hrane. Pomembno je, da z navedenim ukrepom gozdni rob ohranjamo, ne pa uničimo.

Izdelava in vzdrževanje kaluž

Kaluže so pomembne na kraških območjih, kjer primanjkuje površinskih voda. Imamo jih zlasti v habitatih jelenjadi in divjega prašiča. Priporoča se vzdrževanje kaluž v obsegu najmanj 3 kaluže / 1.000 ha. Vzdrževanje kaluž in vodnih virov naj se izvaja izven razmnoževalnega obdobja dvoživk in drugih vodnih rastlinskih in živalskih vrst, to je konec septembra. Dopustno je ročno čiščenje. Odstranijo naj se odpadle veje, listje ter po potrebi utrdijo brežine. Vnos tujerodnih vrst v kaluže in izvire vodotokov je nedopusten. Vnos soli v kaluže ni dovoljen, zato se v bližini kaluž ne postavlja solnic.

Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira

Navedeni ukrep se nanaša na ureditev manjših vodotokov in stoječih voda. Prednostno naj se očisti odpadlo vejevje in podrta drevesa in utrdi brežine za lažji dostop divjadi do vodnega vira. Ukrep naj se izvaja predvsem tam, kjer je prisotna pernata divjad.

Obseg načrtovanih del pri vzdrževanju pasišč s košnjo, pripravi pasišč, vzdrževanju grmišč, vzdrževanju remiz za malo divjad, vzdrževanju gozdnega roba ter izdelavi in vzdrževanju kaluž in vodnih virov je potrebno realizirati vsaj 80 %. Obseg načrtovanih del pri spravilu sena z odvozom, gnojenju, sadnji in vzdrževanju plodonosnih drevesnih vrst in postavitvi in vzdrževanju gnezdnic ni obvezno realizirati.

Biotehnični ukrepi

Med biotehniške ukrepe uvrščamo krmljenje divjadi, izdelavo krmnih njiv in pridelovalnih njiv ter polaganje soli. Z navedenimi ukrepi skušamo z neposrednim vnosom hrane v naravno okolje zmanjšati vplive divjadi na okolje v času prehranskih stisk ter učinkoviteje izvajati ukrepe v populacijah divjadi.

Pri biotehniških delih se za leto 2013 načrtuje glede na lanskoletno realizacijo in predloge upravljavcev lovišč in LPN **skupno za 5 % zmanjšanje količine krme**. Pri zimskem krmljenju se načrtuje zmanjšanje količine krme za 5 %, pri preprečevalnem krmljenju se načrtuje zmanjšanje količine krme za 15 %, pri privabljalnem krmljenju pa se načrtuje glede na leto 2012 enako količine položene krme. Zimsko krmljenje z močnimi krmili je omejeno z 10 % deležem v masi položene krme. Pri obdelavi krmnih njiv je načrtovano za 10 % zmanjšanje površin, pri pridelovalnih njivah in zalaganju soli pa se načrtuje količine, ki so enake realizaciji preteklega leta. Zmanjšanje količin zimske krme je posledica zmanjševanja številčnosti jelenjadi in zmanjšanja obsega košenj. Glede na letne naravne prehranske razmere se dovoljuje letno odstopanje ± 20 % od načrtovane količine založene krme in soli ter obdelanih krmnih in pridelovalnih njiv.

V skladu s Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010) se del načrtovanih za zavarovane vrste (medved, ...) v načrtu ne načrtuje. Upravljavcem lovišč se priporoča nadaljnje povečevanje biomeliorativnih ukrepov in lastno pridelane krme na krmnih in pridelovalnih njivah. Namen časovno in prostorsko usmerjenega krmljenja je lažje doseganje načrtovanih posegov z odstrelom, preprečevanje večjih škod v naravnem okolju in opazovanje socialnih in drugih navad divjadi. Krmljenje mora biti vrstno specifično ločeno. S tem namenom se v načrtu ohranja privabljalno in preprečevalno krmljenje. Pri krmljenju divjadi je potreben enoten pristop, katerega se zagotavlja sledečimi usmeritvami.

Krmljenje ne sme biti namenjeno ali imeti za posledico dvig natalitete in s tem gostoto posameznih vrst divjadi, preživetje posameznih manj vitalnih osebkov v populaciji, ali celo vzdrževanje preštevilne populacije divjadi v ohranjenih habitatih. V osrednjem življenjskem območju rjavega medveda je pri krmljenju divjadi potrebno upoštevati tudi predpise, ki urejajo krmljenje medveda. Pri krmljenju je potrebno upoštevati medvrstne odnose med živalskimi vrstami, vključno z zavarovanimi in še posebej ogroženimi vrstami (gozdne kure). Pri nekaterih vrstah divjadi (lisica, kuna belica), ki jih krmimo s stranskimi živalskimi proizvodi, je potrebno upoštevati predpise s področja veterine.

Zaradi zagotavljanja enotnega režima krmljenja parkljaste divjadi v III. Kočevsko - Belokranjskem LUO je določena količina, struktura krme ter število krmišč, letno pa se preverja ustreznost načrtovanih lokacij krmljenja. Število krmišč za malo divjad in male zveri ni omejeno.

Po namenu krmljenja ločujemo zimsko, preprečevalno in privabljalno krmljenje. V LUO je dovoljeno zimsko krmljenje navadnega jelena in male divjad (fazan, p. jerebica, poljski zajec in raca mlakarica).

Vrste, količina in sestava krme:

Vrste krme so obravnavane s stališča energijske vrednosti, vsebnosti vode ter izvora po naslednjih skupinah:

- močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi s hrano rastlinskega izvora),
- sočna krma (okopavine, tropine, sadje),
- voluminozna krma (seno, vejniki, travna silaža, koruzna silaža, pesni rezanci) in
- krma živalskega izvora v skladu z veterinarskimi predpisi.

Vse ostale vrste krme, razen zgoraj navedenih za krmljenje parkljaste divjadi niso dovoljene.

Količina močne škrobne krme za zimsko krmljenje rastlinojede vrste divjadi (navadni jelen) naj bo v najnižjem deležu, praviloma ne sme presegati 10 % delež v skupni količini (po masi) krme. Na istem krmišču, namenjenem zimskemu krmljenju rastlinojede parkljaste divjadi, mora biti struktura krme v sledečih deležih – močna škrobna krma do 10 %, sočna krma do 30 %, voluminozna krma vsaj 60 %. Odstopanja od navedene strukture krme za rastlinojedo parkljasto divjad v času zimskega krmljenja so le v smislu vzdrževanja pasišč s košnjo in naknadnim sušenjem sena, ko je le-tega dovoljeno samostojno zložiti v jasli. Krmišča namenjena zimskemu krmljenju jelenjadi morajo biti v območju čimbolj enakomerno razporejena zaradi preprečevanja povečanih negativnih vplivov jelenjadi na okolico krmišč. V jelovo bukovih gozdovih na nadmorskih višinah višjih od 1.000 m ni dovoljeno krmiti jelenjadi. Lokacije zimskih krmišč se morajo v času dosledno menjavati. Lociranje novih krmišč v pomlajenih sestojih ali njihovi bližnji okolici ni dovoljeno. V osrednjem populacijskem območju jelenjadi je dovoljeno 1 krmišče na začetih 1.000 ha lovne površine lovišča oz. LPN.

Upravljavci lovišč morajo zagotoviti stalno založenost krmišč predvsem v zimskem času in zgodnjih spomladanskih mesecih (december - marec) oz. v času trajanja snežne odeje. Količina skupaj položene sočne in grobo vlaknate krme v ustreznem razmerju ni omejena, količine položene krme naj bodo odvisne od naravne ponudbe hrane. Priporočljivo je, da je ob zimskem krmljenju parkljaste divjadi močna škrobna krma na razpolago le v jesenskih mesecih (oktober, november, december), sočna in voluminozna krma pa v celotnem obdobju krmljenja.

Zimsko krmljenje male poljske divjadi je dovoljeno v vseh loviščih, upoštevajoč pri tem prisotnost posamezne vrste. Krmljenje mora biti izvajano z vrsto krme in na način, ki je v največji možni meri prilagojena vrsti divjadi katero se krmi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica, raca mlakarica). Pri krmljenju z močno škrobno krmo

mora biti le ta položena tako oziroma zaščitena s tehničnimi objekti (nadkritje, lese), da se prepreči, da bi pretežni del krme zaužila srnjad. Odstrel divjadi na zimskih krmiščih ni dovoljen.

Preprečevalno krmljenje se izvaja le za divjega prašiča v časovno omejenem vegetacijskem obdobju od začetka aprila do konca oktobra, z namenom zadrževanja živali v predelih, kjer so manjše možnosti nastanka škod na kmetijskih površinah. Preprečevalna krmišča naj bodo locirana globoko v gozdni krajini predvsem na območjih mirnih con. Preprečevalno krmišče mora biti oddaljeno praviloma vsaj 500 m od zunanje meje gozdnega kompleksa z ne gozdno krajino. Priporoča se avtomatske krmilnike. Dovoljeno je zgolj v loviščih, kjer povprečni letni odvzem divjega prašiča v zadnjih treh letih dosega 5 ali več kosov. Lovišče sme imeti le eno preprečevalno krmišče na začetnih 1.000 ha gozdne površine. Podroben časovni termin izvajanja preprečevalnega krmljenja z letnim načrtom lovišča opredeli upravljavec lovišča. Lov je na preprečevalnih krmiščih v času preprečevalnega krmljenja prepovedan.

Privabljalno krmljenje se izvaja z namenom privabljanja divjadi zaradi odstrela v času lovne dobe.

Privabljalno je v LUO dovoljeno krmiti naslednje vrste divjadi: navadni jelen, divji prašič, lisica, jazbec, kuna belica in kuna zlatica.

Pri privabljalnem krmljenju jelenjadi je dovoljeno zalagati praviloma največ 1 krmišče na 500 ha lovne površine lovišča oz. LPN, pri čemer je na posameznem krmišču dovoljeno dnevno položiti skupno največ 50 kg krme, od tega količina močne krme, ki je dnevno dostopna jelenjadi, ne sme presežati 5 kg.

Privabljalno krmljenje divjega prašiča se lahko izvaja vse leto. Divjadi naj bo dnevno dostopno na privabljalnem krmišču praviloma do 2 kg ustrezne vrste krme (žit ali koruze). Termin založenosti (v letu) je v pristojnosti upravljavca lovišča.

Gostota krmišč privabljalnega krmljenja divjih prašičev v LUO je odvisna od deleža gozdnih površin v posameznem lovišču:

- do 25 % eno krmišče na vsakih 200 ha gozdne površine;
- od 26 do 50 % eno krmišče na vsakih 300 ha gozdne površine;
- od 51 do 75 % eno krmišče na vsakih 400 ha gozdne površine;
- nad 76 % eno krmišče na vsakih 600 ha gozdne površine.

Lociranje privabljalnih krmišč za divje prašiče je dovoljeno samo v strnjenih zaokroženih gozdnih kompleksih, večjih od 200 ha (krmljenje v kmetijski krajini in privabljanje v bližino kmetijskih kultur ni dovoljeno). Privabljalno krmišče mora biti oddaljeno praviloma vsaj 200 m od zunanje meje gozdnega kompleksa z ne gozdno krajino. Potrebno je zagotoviti, da so mesta privabljalnega krmljenja divjega prašiča dovolj oddaljena od krmišč, kjer se izvaja preprečevalno krmljenje. Med seboj morajo biti oddaljena vsaj 300 m. Za krmo je priporočljivo uporabljati vse vrste žit in koruze. Priporočeno je le krmljenje na način, da je krma na krmiščih dostopna predvsem divjemu prašiču (npr: krmni valj, polaganje krme v tla, prekrivanje krme, ...) in ne ostali divjadi (srnjadi). V habitatih divjega petelina krmljenje divjega prašiča ni dovoljeno.

Privabljalno krmljenje malih zveri (lisica, jazbec, kuna belica) se izvaja s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnanju s stranskimi živalskimi proizvodi (u.I.RS št.28/2004,..). Malih zveri ne krmimo v območjih habitatov gozdnih kur in bližine naselij.

Srnjad in gamse je zaradi primernih življenjskih pogojev in manjših škod prepovedano načrtno krmiti, lovišča naj v primeru zelo hude zime kot pomoč obsekujejo dostopno zeleno biomaso (robidovje, bršljan, jelove veje iz redne sečnje, belo omelo...).

V območjih prisotnosti rjavega medveda morajo biti krmišča praviloma najmanj 2 km oddaljena od sklenjenih naselij in predelov s poudarjeno turistično-rekreativno funkcijo. Osnovanje novih lokacij krmišč, ki bi bile v nasprotju z usmeritvami Strategije upravljanja rjavega medveda ali 10 letnega načrta LUO ter ne bi bile preverjene s strani ZGS, ni dovoljeno. Krmljenje izven lokacij navedenih v letnih načrtih lovišč, katere so usklajene s katastrofom krmišč pri ZGS in določili LLUN LUO ni dovoljeno. V primeru potrebe krmljenja izven območij lokacij načrtovanih z letnim načrtom lovišča in LPN je potrebno predhodno opraviti novo usklajevanje med ZGS, organom OZUL in upravljavcem, kot to določa 23. člen Pravilnika o načrtih gospodarjenja z gozdovi in upravljanja z divjadjo ter dopolniti letni načrt lovišča in LPN, o spremembi pa obvestiti tudi krajevno pristojnega lovskega inšpektorja.

V zlivnem območju vodnih kalov se v oddaljenosti 50 m zaradi pomena teh habitatov za živalski svet ne postavlja solnic ali dodaja snovi, ki spreminjajo razmere v vodi.

Lovski objekti

V lovskem letu 2013 se načrtuje **vzdrževanje ali zamenjavo** (novogradnjo) **20 % dotrajanih visokih prež, obnovo 10 % in krmišč, vzdrževanje in obnovo 11 % solnic** in vzdrževanje lovskih stez v višini predlogov upravljavcev lovišč in LPN. Ob izgradnji novih objektov v gozdnem prostoru je potrebno, da so objekti načrtovani v letnih načrtih lovišč, ki so predhodno usklajeni z načrtom LUO. Enaki pogoji kot za lovske objekte veljajo tudi za objekte namenjene opazovanju in fotolovu. Pozornost naj bo namenjena nemotečemu izgledu objektov v okolju in izdelavi z naravnimi materiali (les). Dotrajane objekte so dolžni upravljavci zaradi varnosti in izgleda okolice odstraniti. Skupno naj dela na izdelavi in vzdrževanju objektov ne presegajo 30 % opravljenih del v lovišču.

Preglednica 3.3: Krmišča v LUO

Lovišče, lovna površina	Vrsta divjadi	Namen krmljenja	Dovoljeno število krmišč
Grosuplje	mala divjad	zimsko	1
5478 ha	divji prašič	privabljalno	8
		preprečevalno	1
Taborska jama	divji prašič	privabljalno	8
4697 ha		preprečevalno	1
Krka	jelenjad	privabljalno	1
3661 ha	divji prašič	privabljalno	5
Dobropolje	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	5
5902 ha	divji prašič	privabljalno	7
		preprečevalno	3
Suha Krajina	jelenjad	zimsko	5
5443 ha	divji prašič	privabljalno	5
		preprečevalno	3
Turjak	jelenjad	privabljalno	4
2376 ha	jelen, divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	1
Velike Lašče	jelenjad	zimsko	5
5434 ha		privabljalno	10
	divji prašič	privabljalno	7
		preprečevalno	1
Velike Poljane	jelenjad	zimsko	3
2300 ha		privabljalno	4
	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	1
Sodražica	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	5
5093 ha	divji prašič	privabljalno	6
		preprečevalno	2
Loški Potok	jelenjad	zimsko	4
		privabljalno	3
4883 ha	divji prašič	privabljalno	5
		preprečevalno	2
Ribnica	jelenjad	zimsko	6
5066 ha		privabljalno	9
	divji prašič	privabljalno	7
		preprečevalno	2
Dolenja vas	jelenjad	zimsko	4
3.253 ha		privabljalno	7

Lovišče, lovna površina	Vrsta divjadi	Namen krmljenja	Dovoljeno število krmišč
Dolenja vas	divji prašič	privabljalno	4
		preprečevalno	1
Struge	jelenjad	zimsko	4
3.650 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	1
LD Kočevje	jelenjad	zimsko	6
		privabljalno	6
5.048 ha	divji prašič	privabljalno	4
		preprečevalno	2
Mala gora	jelenjad	zimsko	4
		privabljalno	8
		divji prašič	3
3.501 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	2
		zveri	2
Lazina	jelenjad	zimsko	3
2.790 ha	divji prašič	privabljalno	5
		privabljalno	3
		preprečevalno	1
Draga	jelenjad	zimsko	4
		privabljalno	7
		divji prašič	4
3.431 ha	divji prašič	privabljalno	4
		preprečevalno	2
		zveri	2
LD Osilnica	jelenjad	zimsko	4
3.581 ha	divji prašič	privabljalno	4
		preprečevalno	2
		zveri	2
Banja Loka-Kostel	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	6
		divji prašič	3
4.903 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	3
		zveri	3
Predgrad	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	10
		divji prašič	5
4.883 ha	divji prašič	privabljalno	5
		preprečevalno	1
		zveri	1
Sinji vrh	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	1
		divji prašič	3
4221 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	2
		zveri	2
Dragatuš	jelenjad	zimsko	1
		privabljalno	5
4.580 ha	divji prašič	privabljalno	5
Vinica	jelenjad	privabljalno	2
		divji prašič	9
6.286 ha	divji prašič	privabljalno	9
		preprečevalno	4
Loka	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	4
		divji prašič	5
4.875 ha	divji prašič	privabljalno	5
		preprečevalno	1
Adlešiči	divji prašič	privabljalno	3
5.141 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	3
Črnomelj	jelenjad	zimsko	5
		privabljalno	8
5.512 ha	divji prašič	privabljalno	8
		preprečevalno	1

Lovišče, lovna površina	Vrsta divjadi	Namen krmljenja	Dovoljeno število krmišč
Smuk Semič	jelenjad	privabljalno	1
7.933 ha	divji prašič	privabljalno	11
		preprečevalno	1
Gradac	mala divjad	zimsko	3
3.684 ha	divji prašič	privabljalno	3
		preprečevalno	1
Metlika	mala divjad	zimsko	1
4.742 ha	divji prašič	privabljalno	10
Suhor	mala divjad	zimsko	4
2.670 ha	divji prašič	privabljalno	5
		preprečevalno	1
LPN Žitna gora	jelenjad	zimsko	4
		privabljalno	4
3.436 ha	divji prašič	privabljalno	7
LPN Medved	jelenjad	zimsko	36
		privabljalno	72
35.648 ha	divji prašič	privabljalno	23
		preprečevalno	12
LPN Snežnik Kočevska Reka	jelenjad	zimsko	27
		privabljalno	54
26.918 ha	divji prašič	privabljalno	23
		preprečevalno	3

3.3 Škode na kmetijskih kulturah in domači živini

Povzročene škode v letu 2012

Preglednica 3.4: Izplačane odškodnine za škodo, ki jo je povzročila divjad v letu 2012

Vrsta divjadi	Kultura	Izplačana škoda	
		2012	EUR / 100 ha
srna	kulture	279,10	0,14
	travniki		0,00
	sadno drevje	148,00	0,07
	gozd		0,00
	ostalo	0,00	0,00
skupaj		427,10	0,21
navadni jelen	kulture	4.394,70	2,16
	travniki	151,00	0,07
	sadno drevje	57,50	0,03
	gozd		0,00
	ostalo	3.568,00	1,76
skupaj		8.171,20	4,02
divji prašič	kulture	17.315,60	8,53
	travniki	17.266,40	8,50
	ostalo		0,00
skupaj		34.582,00	17,03
SKUPAJ PARKLJARJI		43.180,30	21,27

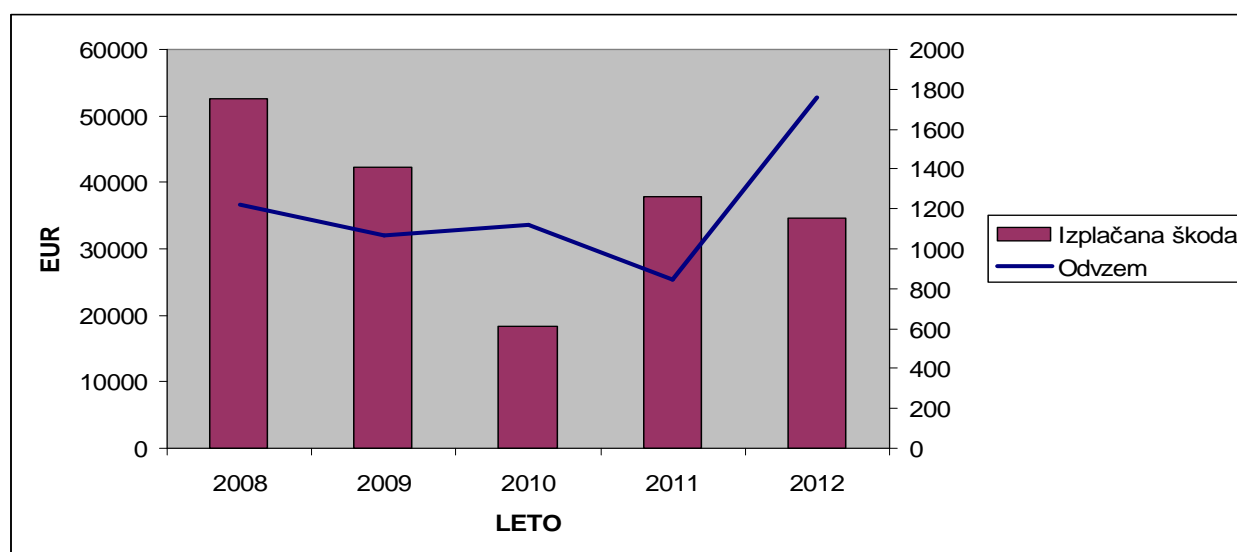
jazbec		680,90	0,34
lisica		83,60	0,04
poljski zajec		0,00	0,00
siva vrana		40,60	0,02
ostale vrste		67,00	0,03
SKUPAJ OSTALO		831,50	0,43
VSE SKUPAJ		44.011,80	21,70

V primerjavi z letom 2011 je ostala v letu 2012 enaka višina izplačane odškodnine. Izplačana odškodnina od divjega prašiča se je znižala za 9 %, od srne pa za 409 %. Izplačana odškodnina od navadnega jelena se je zvišala za 114 %, od ostalih vrst divjadi pa za 187 %. Izplačana odškodnina v letu 2012 je predvsem posledica škod od divjih prašičev in jelenjadi na kulturah in travnikih. **Največji delež** v izplačani odškodnini predstavlja kot v preteklih letih škoda **od divjega prašiča**, sledijo ji izplačana odškodnina od navadnega jelena, od srne in od ostalih vrst. V primerjavi s poprečno izplačano odškodnino v petletnem obdobju se je v letu 2012 izplačana odškodnina znižala za 2 % in sicer od divjega prašiča za 7 %, srne za 176 %, od navadnega jelena pa se je izplačana odškodnina povečala za 42 %.

Na nelovnih površinah je bilo v letu 2012 na območju III. Kočevsko – Belokranjskega LUO ocenjenih za 6.329 EUR škode. Največji delež tovrstne škode predstavlja škoda od navadnega jelena (97 %), sledi škoda od srne (2 %), lisice in jazbeca (1 %). Ocenjena škoda po divjadi na nelovnih površinah v letu 2012 je za 38 % nižja od tiste v letu 2011.

Preglednica 3.5: Dinamika škod od divjadi v LUO

Leto	divji prašič	navadni jelen	srna	ostale vrste	skupaj (€)
2003	74,5 %	21,8 %	2,4 %	1,3 %	59.877,32
2004	72,5 %	22,0 %	2,6 %	2,9 %	48.810,72
2005	81,5 %	14,1 %	2,8 %	1,6 %	44.662,83
2006	65,1 %	28,2 %	3,4 %	3,2 %	31.047,82
2007	71,2 %	20,5 %	3,8 %	4,5 %	17.561,50
2008	86,3 %	9,6 %	1,8 %	2,3 %	60.859,40
2009	83,6 %	9,9 %	2,1 %	4,3 %	50.485,90
2010	71,0 %	15,2 %	4,4 %	9,4 %	25.762,70
2011	85,8 %	8,6 %	4,9 %	0,7 %	44.219,90
2012	78,6 %	18,6 %	0,9 %	1,9 %	44.011,80

Slika 3.2: Škode in odvzem divjih prašičev

Opravljeni ukrepi za preprečevanje škod od divjadi v letu 2012

Preglednica 3.6: Opravljeni ukrepi za preprečevanje škod od divjadi 2012

Vrsta ukrepa	Število objektov	Opravljen ure
tehnična sredstva	28	500
kemična sredstva	16	395
skupaj	44	895

Ukrepe za preprečevanje škod izvajajo lovišča v sodelovanju z oškodovanci. V ta namen imajo nabavljenih okoli 170 električnih pastirjev, ki jih nudijo v skladu z dogovori za zaščito poljščin. V loviščih sodelujejo pri tovrstni zaščiti lovci tudi s svojim opravljenim delom pri postavitvi in obnovi varovanj, v LPN letno nudijo kmetovalcem za zaščito potreben nadomestni material. Za kemično zaščito se uporablja predvsem odvrtačno sredstvo »arbin«, ki ga upravljavci lovišč sami, ali v sodelovanju s kmetovalci uporabljajo za zaščito poljščin. Na več nevarnih cestnih odsekih je Direkcija za ceste RS v letu 2010 namestila opozorilne znake, ki opozarjajo na prehode divjadi. Upravljavci lovišč so v nekaj loviščih namestili tudi kemične ograje. Upravljavci lovišč so za zaščito poljščin in nevarnih cestnih odsekov porabili 895 delovnih ur, kar za je 15 % manj od realizacije v letu 2010 in 10 % manj od načrta za leto 2011.

Načrtovani ukrepi za preprečevanje škod v letu 2013

Preglednica 3.7: Načrtovani ukrepi za preprečevanje škod 2013

Vrsta ukrepa	Število objektov	Načrtovane ure
tehnična sredstva	30	
kemična sredstva	9	
skupaj	39	400

V letu 2013 se načrtuje ukrepe za preprečevanje škod na in od divjadi v okvirni višini predloga upravljavcev lovišč in LPN. Zaščitne ukrepe so upravljavci lovišč dolžni **prilagajati dejanskim letnim potrebam**. Dobro sodelovanje lovskih organizacij in kmetijstva je potrebno predvsem pri zaščiti intenzivnih kmetijskih kultur na kočevskem polju, v LPN Medved, LPN Snežnik Kočevska Reka ter loviščih Kočevje in Mala gora in loviščih v Beli krajini, kjer se vsako leto pojavljajo škode. Z varovanjem nevarnih cestnih odsekov s pomočjo kemičnih sredstev se bo poskušalo zmanjšati število povozov divjadi. Upravljavcem lovišč se priporoča na teh mestih povečan odstrel divjadi. Imetniki kmetijskih in gozdnih zemljišč so dolžni v skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu uporabljati ustrezna zaščitna sredstva, ki jim jih preskrbi upravljavec lovišča.

ŠKODA NA PREMOŽENJU

A. Za škodo, ki jo povzroči divjad, na lovni površini v lovišču in lovišču s posebnim namenom odgovarja upravljavec lovišča. Postopek prijave in sklenitve sporazuma o višini odškodnine:

- Oškodovanec mora v roku treh dni od dneva, ko je škodo opazil, pisno prijaviti nastalo škodo pooblaščenцу upravljavca, katerega osebne podatke in naslov do 31. 12. tekočega leta upravljavec javno objavi na krajevno običajen način.
- Pooblaščenec lovišča ali lovišča s posebnim namenom v osmih dneh po prijavi škode opravi ogled kraja dogodka in ob tem svoje ugotovitve zapiše v poseben obrazec.
- Če se oškodovanec in pooblaščenec upravljavca, na kraju ogleda ali v osmih dneh, ne sporazumeta o višini odškodnine, pošlje oškodovanec pisno prijavo škode komisiji, ki jo za lovsko upravljavsko območje imenuje minister za dobo petih let.
- Komisijo za določanje višine škode na kmetijskih in gozdnih kulturah, sestavljajo predsednik ali njegov namestnik, ter dva člana ali njuna namestnika. En član komisije in njegov namestnik sta usposobljena za kmetijsko stroko, drugi član komisije in njegov namestnik pa za gozdarsko in lovsko stroko. Komisija zaseda v tričlanski sestavi in odloča z večino glasov. V delu komisije sodeluje tudi lovski inšpektor oziroma inšpektorica brez pravice glasovanja.
- Na podlagi ocene komisije, ki mora opraviti ogled najpozneje v petnajstih dneh od prijave, poizkusita oškodovanec in upravljavec skleniti sporazum o plačilu odškodnine.
- Oškodovanec ali upravljavec, ki se ne strinja z odločitvijo komisije, lahko s tožbo zahteva, da o odškodnini odloči pristojno sodišče. Tožbo morata vložiti najkasneje v treh letih od dneva, ko je škoda nastala. Sodišče tožbo zavrže, če oškodovanec ni vložil pisne prijave v skladu s prvim in drugim odstavkom tega člena.

- B. Za škodo, ki jo povzroči divjad, na nelovnih površinah v lovišču in lovišču s posebnim namenom odgovarja upravljavec, če je nastala po njegovi krivdi (krivdna odgovornost), sicer pa Republika Slovenija. Postopek prijave in sklenitve sporazuma o višini odškodnine:
1. Oškodovanec mora v roku treh dni od dneva, ko je škodo opazil, pisno prijaviti nastalo škodo krajevno pristojni območni enoti Zavoda za gozdove Slovenije.
 2. Pooblaščen oseba območne enote Zavoda za gozdove Slovenije v osmih dneh po prijavi škode opravi ogled kraja dogodka in ob tem svoje ugotovitve zapiše v *Zapisnik o nastanku škode, ki jo povzročila divjad*.
 3. Če se oškodovanec in pooblaščen oseba ne sporazumeta o višini odškodnine, na kraju ogleda ali v osmih dneh, pošlje oškodovanec pisno prijavo škode ministrstvu, pristojnemu za divjad in lovstvo.
 4. Oškodovanec, ki se ne strinja z odločitvijo ministrstva, pristojnega za divjad in lovstvo, lahko s tožbo zahteva, da o odškodnini odloči pristojno sodišče. Tožbo mora vložiti najkasneje v treh letih od dneva, ko je škoda nastala. Sodišče tožbo zavrže, če oškodovanec ni vložil pisne prijave v skladu s prvim in drugim odstavkom tega člena.
- C. Za škodo, ki jo povzročajo zavarovane vrste prostoživečih živali odgovarja R Slovenija, ki je vrste zavarovala. Škodo ocenjuje pooblaščen delavec ZGS, ki sestavi predpisan zapisnik in ga posreduje na ARSO.

ŠKODA NA ZDRAVJU LJUDI

je tista, ki jo divjad povzroči neposredno zdravju človeka in je vsa nepremoženjska škoda, ki je nastala oškodovancu zaradi delovanja divjadi.

ŠKODA POVZROČENA Z IZVAJANJEM LOVA

je vsaka škoda, ki so jo pri izvrševanju lova povzročili lovci, gonjači ali drugi udeleženci lova in lovski psi. Za škodo, povzročeno z izvrševanjem lova s strelnim orožjem, odgovarja upravljavec, ne glede na krivdo (objektivna odgovornost). Za ostalo škodo nastalo pri izvrševanju lova in upravljanja z loviščem ali loviščem s posebnim namenom, ima oškodovanec pravico neposredno uveljavljati škodo od povzročitelja.

ŠKODA NA DIVJADI

je premoženjska in ekološka škoda, povzročena z neposrednim protipravnim uničenjem, poškodovanjem ali prilastitvijo divjadi, njenih legel in gnezd ali povzročena posredno s protipravnimi posegi v prostor, ki spreminja, krči ali uničuje habitate, naravne prehode (biokoridorje) in druge za obstoj divjadi pomembne dejavnike. Odgovoren je tisti, ki je ravnal namenoma ali iz malomarnosti (krivdna odgovornost).

Za škodo na divjadi ob trku s premikajočim se vozilom, odgovarja voznik vozila, kolikor se ugotovi, da ni vozil v skladu s predpisi, upravljavec lovišča, kolikor se ugotovi, da je škoda nastala zaradi dejanj upravljavca, ali upravljavec za škodo na divjadi in voznik za škodo na vozilu, kolikor sta oba storila vse potrebno, da do škode ne bi prišlo.

3.4 Vpliv rastlinojede divjadi na gozdne ekosisteme

Leta 1996 je ZGS pričel s sistematičnim spremljanjem objedenosti gozdnega mladja in sicer v OE na 219 ploskvah, ki so morale zadostovati v naprej določenim pogojem. Popis smo ponavljali in sicer vsake štiri leta podroben popis (vse poškodbe nad statistično srednjo višino razreda v oddaljenosti od vrha poganjka) skupaj s podrobnim popisom (poškodbe terminalnega poganjka nastale v približno enem letu) ter vsako drugo leto samo podroben popis. Zaradi izpada številnih ploskev, ker le te niso več izpolnjevala že omenjenih pogojev (osebki so prerasli 1,5 metrov višine, zastor matičnega sestoja se je povečal preko 80 – 90 %), smo leta 2004 izvedli zadnji popis po enotni metodi. Na podlagi tega smo se odločili, da obstoječo metodo prenovimo in sicer tako, da bo za opravljanje popisa potrebno manj časa, da bo rezultate možno korektnije analizirati s pomočjo statističnih analiz, in kar je najpomembnejše, da bodo rezultati pripomoček pri odločitvah na gozdnogospodarskem, gozdnogojitvenem in lovsko upravljavskem področju.

V letih 2009 in 2010 se je v Sloveniji opravil popis 35 popisnih enot, ki predstavljajo osnovne celice za spremljanje objedenosti. Pri njihovem oblikovanju smo upoštevali populacijska območja rastlinojede parkljaste divjadi in zaokrožena gozdnata območja, ki so si podobna po drevesni sestavi, geološki podlagi, klimi, ipd. Na območju OE Kočevje je bil izveden popis v enotah Kočevski Rog, Goteniško pogorje in Bloke – Sodražica. Skupno je bilo popisanih 120 popisnih ploskev. Popis je dal podobne ugotovitve kot dosedanji popisi. Vrsta, ki se najuspešneje pomlajuje in prerašča je bukev. Gorski javor ima sicer največji pomladitveni potencial, vendar je močno poškodovan in slabo prerašča. Najbolj neugodno stanje je pri jelki, ki ima majhen pomladitveni potencial in podobne težave s preraščanjem kot javor. Nekoliko boljše stanje kot pri jelki je pri smreki in ostalih plemenitih listavcih razen javorja. Zaradi navedene problematike je višji odvzem jelenjadi usmerjen v LPN in lovišča z oteženo obnovo gozda. V tabelah prikazujemo podatke popisov objedenosti za obdobje 1996 – 2010.

Preglednica 3.8: Objedenost po višinskih razredih v obdobju 1996 - 2010

Razred mladja	Število (N/ha)					Objedenost (%)				
	1996	2000	2004	2010	indeks	1996	2000	2004	2010	indeks
					10\96					10\96
od 15 do 30 cm	29860	28874	30028	44967	150,6	43	50	48	33	76,7
od 30 do 60 cm	11878	14236	13451	17856	150,3	44	46	53	27	61,4
od 60 do 150 cm	4254	8047	8485	12169	286,1	49	37	49	29	59,2
Skupaj	45992	51159	51964	74992	163,1	44	47	49	31	70,5

Preglednica 3.9: Objedenost po drevesnih vrstah v obdobju 1996 - 2010

drevesna vrsta	skupna objedenost					letna objedenost				
	1996	2000	2004	2010	10\96	1996	2000	2004	2010	10\96
smreka	10	7	4	3	30,0	7	3	2	1	14,3
jelka	30	27	19	25	83,3	20	11	15	10	50,0
bori										
ostali iglavci										
bukev	31	28	25	17	54,8	15	10	16	9	60,0
hrasti	19	22	25	20	105,3	9	12	10	5	55,6
plemeniti listavci	52	52	52	59	113,5	38	25	33	23	60,5
drugi trdi listavci	55	55	64	58	105,5	39	31	33	19	48,7
mehki listavci	65	60	66	55	84,6	52	36	54	18	34,6
iglavci	15	14	10	11	73,3	9	5	5	4	44,4
listavci	40	46	47	32	80,0	27	20	28	14	51,9
skupaj	37	39	39	31	83,8	25	19	26	13	52,0

Stopnja poškodovanosti mladja gozdnega drevja se v obdobju 1996-2004 ni značilno menjala, pri zadnjem popisu v letu 2010 pa je opazen pozitiven preskok. Najmanj poškodovano je mladje smreke, sledi bukovo in jelovo mladje, mladje ostalih vrst pa je bistveno močnejše poškodovano. V mladju je najpogosteje zastopana vrsta bukev, slede ji plemeniti listavci, trdi listavci in smreka. Delež drevesnih vrst v mladju ostaja podoben, pri čemer se v z naraščanjem višinskega razreda povečuje delež bukve in smreke ter niža delež ostalih vrst. Kljub visoki stopnji poškodovanosti, se je za 286 % povečal delež osebkov v višinskem razredu 60 do 150cm, kar kaže na uspešno preraščanje mladja in s tem obnovo gozdov z bukvijo, smreko in deloma plemenitimi listavci.

Popisni enoti Rog in Goteniško pogorje se ujemata z osrednjim populacijskim območjem jelenjadi na Kočevskem (ekološka enota Osrednja Kočevska). V navedenih dveh popisnih enotah se ugotavljajo problemi pri naravni obnovi gozda. Ključne drevesne vrste, ki so zastopane v obeh enotah so bukev, smreka, jelka in plemeniti listavci. Glede na podatke iz stalnih vzorčnih ploskev je bukev v mladju najpogosteje zastopana drevesna vrsta in z njenim pomlajevanjem ni težav. Podobno je stanje s smreko, katere delež je v mladju in vrsti znatno večji od deleža v lesni zalogi. Pri plemenitih listavcih, ki so zastopani v temeljnici s 7-8 % se pojavlja podoben delež tudi v mladju in vrsti. Težave pri obnovi se pojavljajo pri jelki, katere delež v mladju znaša le dober %, nekajkrat več je jelke v vrsti, v lesni zalogi (temeljnica) pa je jelke do 20 krat več kot v mladju. Podobno stanje kot vzorčne ploskve kažejo tudi popisne ploskve za spremljanje poškodovanosti mladja gozdnega drevja. Delež jelke je s skromnih 5 % nizek že v popisanem nižjem mladju, z naraščanjem višinskih stopenj pa se delež jelke v popisanem mladju tudi zaradi vpliva rastlinojede parkljaste divjadi zmanjša na skromna 2-3 %. Podatki popisnih ploskev kažejo, da se v popisni enoti Rog uspešno pomlajujeta le bukev in smreka. V popisni enoti Goteniško pogorje poleg bukve in smreke uspešno preraščajo še trdi listavci, uspešnejše kot v popisni enoti Rog je tudi preraščanje jelke in plemenitih listavcev.

V popisnih enotah Krka, Bela Krajina in Bloke-Sodražica podatki iz stalnih vzorčnih ploskev kažejo uspešno vrast smreke, plemenitih listavcev, trdih listavcev, mehkih listavcev, jelke in bukve, nekoliko slabša je v rast pri hrastu. Enako stanje nam za popisni enoti Krka in Bela Krajina kaže tudi popis mladja, ki kaže ustrezen delež vseh osnovnih drevesnih vrst v višjih popisnih razredih. V popisni enoti Bloke-Sodražica kaže popis mladja slabše stanje tudi pri jelki. V višjih višinskih razredih se sicer poveča delež bukve, vendar uspešno preraste tudi zadosten delež ostalih drevesnih vrst.

Primerjava stopnje poškodovanosti mladja gozdnega drevja v letih 2009 in 2010 s predhodnimi popisi **kaže na izboljšanje stanja** in zmanjšanje poškodovanosti iz 39 % na 31 % kakor tudi zmanjšanje tekoče letne poškodovanosti iz 24 % v letu 2004 na 13 % pri zadnjem popisu v letih 2009 in 2010.

Divjad ima pomemben vpliv na zavarovane vrste. Predstavlja prehransko bazo velikim zverem. Zveri in divji prašiči so plenilci gozdnih kur, zato niso zaželeni v večjem številu v njihovih habitatih. Podrobnejša navodila o upoštevanju zavarovanih vrst se nahajajo naravovarstvenih smernicah dolgoročnega načrta.

4 ŽIVALSKÉ VRSTÉ - DIVJAD

4.1 Srna (*Capreolus capreolus*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Srna se nahaja v vseh loviščih območja. Njena številčnost je po posameznih predelih območja zelo različna in močno odvisna od gozdnosti in stalne prisotnosti velikih zveri. Prostorski okvir načrtovanja za srno so zato posamezne ekološke enote (Osrednja Kočevska, Obrobje Kočevske, Bela Krajina in Zahodna Dolenjska), ki se dokaj dobro pokrivajo s skupinami lovišč znotraj Kočevsko - Belokranjskega lovsko upravljavskega območja.

V nadaljevanju poglavja pri ukrepih in usmeritvah ločeno obravnavamo območje redne prisotnosti volka in risa in ostalo območje.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Načrt odvzema in skupni odvzem sta bila v petletnem obdobju v rahlem upadanju. Povprečni letni odvzem znaša 2.800 živali. Realizacija načrta odvzema za 5 letno obdobje znaša upoštevajoč ves odvzem iz lovišč 96,5%. Struktura skupnega odvzema v preteklem petletnem obdobju je ugodna: srnjakov 2+ (22,0 %), moški spol skupaj (50,0 %) ter srn 2+ (21,3 %) in ženski spol skupaj (50,2%). Odstopanja so v okviru dovoljenih. Delež mladih v odvzemu (56,7 %) je enak načrtovanemu. Izgube znašajo 19,4 % skupnega odvzema in so stabilne. Še posebej velja to za nenaravne izgube. Najpogostejši vzrok izgub je promet s skupno 60,0 %, sledi neznan vzrok (10,8 %), izgube po zvereh (9,5 %), klateški psi in krivolov (5,8 %), bolezen (5,0 %), kosilnica (5,0 %) ter ostali vzroki (3,9 %). Delež ženskega spola med izgubami je 64,5 %.

V letu 2012 je bil odvzem srnjadi 3,4 % nižji od povprečja petletnega obdobja. **Realizacija načrta odvzema je znašala 98,6 %**. Delež izgub v odvzemu je znašal 16,7 % a in je nižji od povprečja petletnega obdobja. Spolna struktura odvzema M : Ž je znašala 52 : 48 in za 2 % odstopa od načrtovane. Starostna struktura je skladna z načrtovano, saj je delež mladih enak načrtovanemu. To je posledica ugodnih prehranskih pogojev preteklega leta in posledično nadpovprečnemu prirastku. Skupni odvzem srnjadi je za 1,5 % nižji od tistega v preteklem letu. Trend gibanja telesnih mas in mas rogovja je pozitiven in kaže na okolju primerno številčnost.

Ocena stanja populacije

Trend gibanja populacije srnjadi v območju kaže na stabilnost populacije oziroma njeno rahlo upadanje. Znotraj LUO obstajajo velike razlike. V bolj gozdnatih predelih je številčnost srnjadi nižja, delež naravnih izgub pa višji. V manj gozdnatih loviščih, kjer se prisotnost risa in volka ne opaža, je številčnost srnjadi tudi nekajkrat višja. Tam je obratno višji delež nenaravnih izgub, predvsem povoza. Zdravstveno stanje srnjadi je ugodno. Na številčnost in prostorski razpored srnjadi ima pomemben vpliv prisotnost velikih zveri in jelenjadi, ki kot prehranski generalist uspešneje zaseda ekološko nišo. Z ogolitvijo 1.500 ha gozdov zaradi lubadarja se je na Kočevskem značilno izboljšalo življenjsko okolje srnjadi. Ugodne prehranske razmere v sezoni gozdnega obroda v letu 2011 so pozitivno vplivale na izboljšanje stanja populacije in prirastek srnjadi.

Prilagojeni cilj

Cilj upravljanja je ohranitev vitalne populacije srnjadi, ki bo usklajena z razmerami v okolju. Ohranitev srnjadi v gozdnatih predelih bomo dosegli z izboljšanjem bivalnih pogojev ter primerno višino in strukturo odvzema.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje **za 10% znižanje odvzema srnjadi glede na preteklo leto 2012**. Načrtovan je odvzem 2.475 živali, kar znaša 1,22 živali/100 ha lovne površine.

Preglednica 4.1.1: Izhodiščna spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema

Starostni razred	Struktura odvzema (v %)				
	M		Ž		Skupaj
Mladiči M / Mladiči Ž	15 min	25-30	15 min	25 - 30	
Lanščaki / Mladice	15 max		15 max		
Srnjaki 2+ / Srne 2+	20 - 25		20 - 25		40 - 50
Skupaj	100				

Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub).

Na območju redne prisotnosti volka in risa, v bolj gozdnatih predelih Kočevskega Roga, Goteniške gore, Velike gore, Male gore in Stojne, z manj srnjadi, se bo v loviščih in LPN ohranjalo srnjad s pomočjo nižjega odvzema in strukture, v kateri bo načrtovan do 10 % nižji delež mladičev in ustrezno višji delež odraslih živali. Upravljavcem lovišč z ocenjeno najnižjo številčnostjo srnjadi se glede na njihov predlog lahko zniža tudi višina načrtovanega odvzema. V loviščih in LPN velja na območju redne prisotnosti volka in risa spodnja **meja vezave odstrela srn 2+ na odstrel srnjakov 2+ v višini 50 %**. Pri realizaciji načrtovanega odvzema srnjadi na območju prisotnosti risa in volka so za lovišča in LPN dovoljena tudi sledeča dopustna odstopanja.

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št.odvzema) redna prisotnost velikih zveri			
	M		Ž	
Mladiči M / Mladiči Ž	+/- 30 %*	+ 15 /-30 %	+/- 30 %	+ 15 /-30 %
Lanščaki / Mladice	+/- 30 %		+/- 30 %	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	+/- 15 %		+/- 15 %	
Skupaj	+15 /-23 %			

Na ostalem območju, v nižinskih loviščih, z ustrežno številčnostjo srnjadi (lovišča Zahodne Dolenjske, Bele Krajine), kjer volk ni redno prisoten se bo z odvzemom vzdrževala številčnost srnjadi. Loviščem je za +/-15 % dovoljeno odstopanje od načrta po količini. Pri odrasli srnjadi je dovoljeno pri obeh spolih odstopanje od strukture za +/-15 %. Med mladiči in enoletnimi osebkami je dovoljena kompenzacija v okviru posameznega spola +/-30 %. V posameznem lovišču je po opravljeni kompenzaciji, dovoljeno odstopanje realizacije v obeh kategorijah (mladiči, enoletni) skupaj in pri posameznem spolu v višini do +/-15 % načrtovanega števila odvzema. V loviščih na ostalem območju velja spodnja **meja vezave odstrela srn 2+ na odstrel srnjakov 2+ v višini 70 %**. Pri realizaciji načrtovanega odvzema srnjadi na so na ostalem območju za lovišča dovoljena tudi sledeča dopustna odstopanja.

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št.odvzema) ni redne prisotnosti velikih zveri			
	M		Ž	
Mladiči M / Mladiči Ž	+/- 30 %	+/- 15 %	+/- 30 %	+/- 15 %
Lanščaki / Mladice	+/- 30 %		+/- 30 %	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	+/- 15 %		+/- 15 %	
Skupaj	+/- 15 %			

V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odzvem nižji od 10 živali, dopustna toleranca +/-15 % pomeni dve (2) živali, sicer pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost.

Časovna in prostorska dinamika ter ostali kriteriji odvzema

Preglednica 4.1.2: Prostorska razdelitev odvzema srne za leto 2013

Ekološka enota	mladiči M	lanščaki	srnjaki2+	mladiči Ž	mladice	srne2+	skupaj	/100 ha
Kočevsko-Ribniško	117	69	159	117	69	159	690	1,51
Bela Krajina	139	71	145	139	71	145	710	1,41
Zahodna Dolenjska	157	79	157	157	78	157	785	2,30
LPN Medved	21	14	35	21	14	35	140	0,37
LPN Snežnik K. Reka	15	10	25	15	10	25	100	0,37
LPN Žitna gora	10	5	11	10	6	11	50	1,46
SKUPAJ	459	248	532	459	248	532	2.475	1,43
Delež (%)	18,5	10	21,5	18,5	10	21,5	100	

Omejevanje pričetka lova na srno in mladiče ni dovoljeno. Do 25. julija se priporoča odzvem največ 2/3 2 in več letnih trofejnih srnjakov, do konca oktobra pa realizacija vsaj 70 % načrtovanega odvzema srn in

mladičev. Pri odstopanju strukture odvzema od načrta nad dovoljenim se izvede pri načrtu odvzema v naslednjem letu korekcija strukture načrta.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub srnjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Preglednica 4.1.3: Analiza odvzema in telesnih mas srn

Odstrel in izgube								
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%/spol	%/skupaj
Mladiči M	501	503	432	470	485	2391	34,1	17,0
Lanščaki	290	337	310	313	298	1548	22,0	11,0
Srnjaki 2+	614	657	579	606	627	3083	43,9	22,0
Skupaj SRNJAKI	1405	1497	1321	1389	1410	7022	100,0	50,0
Mladiči Ž	571	546	501	492	517	2627	37,5	18,7
Mladice	282	297	297	265	252	1393	19,9	9,9
Srne 2+	602	623	626	607	532	2990	42,7	21,3
Skupaj SRNE	1455	1466	1424	1364	1301	7010	100,0	50,0
SKUPAJ odstrel in izgube	2860	2963	2745	2753	2711	14032		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom						
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Načrt - skupaj	2830	2970	3090	2900	2750	14540
Odstrel in izgube / načrt	101,1	99,8	88,8	94,9	98,6	96,5
Delež srnjakov	49,1	50,5	48,1	50,5	52,0	50,0
Delež srnjakov 2+	21,5	22,2	21,1	22,0	23,1	22,0
Delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	57,5	56,8	56,1	55,9	57,2	56,7

Izgube							
Kategorija / leto	2006	2007	2008	2009	2010	Skupaj	%
Nenaravne izgube	373	406	499	391	365	2034	74,7
Naravne izgube	117	133	205	146	89	690	25,3
Skupaj izgube	490	539	704	537	454	2724	100,0
% izgub	17,1	18,2	25,6	19,5	16,7		19,4
Odstrel	2370	2424	2041	2216	2257	11308	

Vzroki izgub							
vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	44	48	99	66	38	295	10,8
2 bolezen	13	32	42	33	15	135	5,0
3 krivolov	2	3	4	4	3	16	0,6
4 cesta	317	343	346	307	322	1635	60,0
5 železnica	1	1	5	8	1	16	0,6
6 zveri	60	53	64	47	36	260	9,5
7 psi	15	26	70	23	9	143	5,2
8 kosilnica	26	14	34	35	28	137	5,0
9 ograje, poškodbe	12	19	40	14	2	87	3,2

Telesne mase (biološka telesna mase)					
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012
Mladiči M	9,8	8,9	9,1	9,4	9,5
Indeks	100,0	90,8	92,9	95,9	96,5
Lanščaki	13,8	12,6	12,5	12,7	13,6
Indeks	100,0	91,3	90,6	92,0	98,6
Srnjaki 2+	18,7	18,4	18,0	18,4	18,7
Indeks	100,0	98,4	96,3	98,4	100,0
Mladiči Ž	9,2	8,8	8,9	9,2	9,3
Indeks	100,0	95,7	96,7	100,0	100,8
Mladice	13,9	13,1	12,9	13	13,4
Indeks	100,0	94,2	92,8	93,5	96,8
Srne 2+	15,8	15,4	15,8	16	16,0
Indeks	100,0	97,5	100,0	101,3	101,4

Masa trofej srnjakov 2+ (gr)					
Povprečna masa trofej / leto	2008	2009	2010	2011	2012
Srnjaki 2+	247,2	247,2	224,6	240,2	252,0
Indeks	100,0	100,0	90,9	97,2	103,0

4.2 Navadni jelen (*Cervus elaphus*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Navadni jelen je stalno prisoten v vsem območju, razen v loviščih Suhor, Gradac, Metlika, Adlešiči, Grosuplje in Krka, ki so izven osrednjega območja. V teh loviščih se pojavlja navadni jelen le občasno. Prostorski okvir obravnave je III. Kočevsko - Belokranjsko LUO.

Celotno območje stalne prisotnosti jelenjadi se prostorsko ujema z območjem redne prisotnosti volka in risa. Pri ukrepih in usmeritvah ločeno obravnavamo del osrednjega območja s previsoko številčnostjo jelenjadi (EE Osrednja Kočevska, del osrednjega območja s primerno številčnostjo jelenjadi (EE Obrobje Kočevske in del EE Bela krajina) ter robni del območja. Zaradi navedenega v nadaljevanju poglavja pri ukrepih in usmeritvah jelenjadi ne obravnavamo ločeno glede območja redne prisotnosti volka in risa.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Realizacija načrta v 5-letnem obdobju znaša 98,7 %. Spolna struktura odvzema M : Ž znaša 47,9 : 52,1 % in sledi usmeritvam za upravljanje s to vrsto divjadi v območju. Pri starostni strukturi odvzema prihaja do preseganja v kategoriji mladih obeh spolov, vendar delež mladih s 63,9 % še ustreza usmeritvam v območju (60 %). Po starostnih kategorijah se pojavljajo manjša odstopanja od načrta pri nižji realizaciji odraslih košut. Evidentirane izgube v preteklem petletnem obdobju znašajo povprečno 285 živali letno, kar znaša 15,2 % skupnega odvzema. Največji vzrok izgub so zveri (50,2 %), sledi neugotovljivi vzrok (24,4 %), promet (16,4 %), bolezen (2,7 %) ter ostali vzroki (6,3 %). Odvzem navadnega jelena je bil v upadanju do leta 2008, nato se je ustalil pri 1.900 živalih.

Delež izgub v skupnem odvzemu niha, pri čemer se ohranja razmerje med naravnimi in nenaravnimi izgubami. Za leto 2012 je načrtovani odvzem v okviru dovoljenih odstopanj. **Realizacija odvzema znaša 98,8%**. Spolna struktura odvzema M : Ž znaša 49,2% : 50,8 % in je v okviru načrtovane. V starostni strukturi odvzema je 63,7 % mladih, kar je v okviru 5 letnega povprečja. Pri odraslih košutah realizacija odvzema zaostaja za načrtovano za 19 %, pri teletih je načrtovani odvzem presežen za 13 %, pri junicah je načrtovani odvzem presežen za 5 %, pri lanščakih je preseganje za 2 %, pri mladih jelenih je realizacija 82 %, pri srednje starih jelenih je preseganje za 13 %, pri starih jelenih pa je realizacija 88 % (skupaj jeleni 2+ 93 % realizacija). Izgube znašajo 214 živali (11,3 % skupnega odvzema) in so manjše od izgub preteklega leta in 5-letnega povprečja. Skupni odvzem znaša 103,3 % odvzema v preteklem letu. Telesne mase telet so v primerjavi s preteklim letom upadle, mase junic, lanščakov in jelenov 2+ so se povečale, telesne mase odraslih košut pa so se znižale. V primerjavi s preteklim letom se je masa rogovja mlajših jelenov povečala in dosegla najvišjo vrednost v 5 letnem obdobju, pri starejših jelenih pa se je masa rogovja povečala, vendar zaostaja za najvišjo vrednostjo 5 letnega obdobja.

Ocena stanja populacije

Rezultati bioindikatorjev kažejo, da je številčnost navadnega jelena v robnem območju LUO v upadanju, v osrednjem delu LUO pa stabilna, a še vedno zelo visoka in s pomembnim vplivom na gozdni in kmetijski prostor. Pomemben selektiven vpliv na populacijo ima volk, ki je v območju stalno prisoten. Prostorska porazdelitev vrste v območju je neenakomerna. Zdravstveno stanje vrste je ugodno.

Prilagojeni cilj

Cilj gospodarjenja z jelenjadjo v Kočevsko-Belokranjskem LUO je ohranitev vitalne, z razmerami v okolju usklajene populacije, katera bo omogočala tudi obstoj tukaj živečih velikih zveri. Želeni trend je zmanjšanje številčnosti navadnega jelena v osrednjem območju – v EE »Osrednja Kočevska«, katerega predstavljajo tri Lovišča posebnega namena in lovišča Mala gora, Kočevje, Banja Loka in Predgrad ter ohranitev sedanje številčnosti v preostalem delu lovsko upravljavskega območja.

Ukrepi in usmeritve

V lovskem letu 2013 se načrtuje **odvzem navadnega jelena v višini 2.085 živali**, kar je 8,3 % več od načrtovanega odvzema za leto 2012. Načrtovani odvzem se poveča v ekološki enoti Osrednja Kočevska, kjer se načrtovani odvzem poveča za 10%, v ostalih ekoloških enotah pa ostane enak kot v predhodnem načrtu za leto 2012. Vse evidentirane izgube so sestavni del realizacije. Načrtuje se spolno razmerje odvzema 47,5 jeleni : 52,5 košute. V starostni strukturi odvzema se načrtuje 56 % mladih in 44 % starejših osebkov.

Območje je razdeljeno na osrednje območje, ki obsega ekološke enote Osrednja Kočevska, Obrobje Kočevske z Ribnico in višinski del Bele Krajine ter robno območje, katero obsega ekološko enoto Zahodna Dolenjska in nižinski del Bele Krajine. V osrednjem delu območja se bo upravljalo z divjadjo v skladu z usmeritvami za osrednja populacijska območja, v robnem delu območja pa v skladu z usmeritvami za robna populacijska območja.

- V ekološki enoti Osrednja Kočevska, kamor spadajo vsa tri LPN ter lovišča Kočevje, Mala gora, Banja loka in Predgrad se bo izvajal odstrel nad prirastkom, z večjim posegom v ženski spol. Odstrel se usmeri v revirje s poudarjeno obnovo gozda in s tem povezanimi problemi. Po ugotovljenemu izboljšanju stanja se višina in struktura odstrela prilagodi prirastku populacije.
- V ekoloških enotah Obrobje Kočevske z Ribnico in višinskem delu Bele Krajine, kjer je številčnost jelenjadi usklajena z razmerami v okolju, se bo izvajal odzvem, ki bo usklajen s prirastkom in bo omogočal ohranitev vitalne populacije.
- V robnem območju, katero obsega ekološko enoto Zahodna Dolenjska in nižinski del Bele Krajine se bo za lovišča načrtovanim odvzemom nižjim od 4 živali načrtoval odzvem po skupinah lovišč, v razmerju trofejna in netrofejna jelenjad.

Preglednica 4.2.1: Načrt odvzema navadnega jelena

Izhodiščna struktura načrtovanega odvzema za EE Osrednja Kočevska (v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	19	19
Lanščaki/Junice	9	9
Jeleni 2 –4*	8	25
Jeleni 5 –9*	7	
Jeleni 10+*	4	
M : Ž	47	53

Izhodiščna struktura načrtovanega odvzema za EE Obrobje Kočevska in Bela krajina (v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	19	19
Lanščaki/Junice	9	9
Jeleni 2 –4*	13	22
Jeleni 5 –9*	6	
Jeleni 10+*	3	
M : Ž	50	50

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet. Vodilo pri upravljanju z jelenjadjo je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z danostmi okolja. Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega odstrela hkrati z upoštevanjem izbirnega, t.i. kvalitativnega odstrela. Iz populacije naj se praviloma odstranjujejo podpovprečno telesno in trofejno razviti osebki, kar v grobem pomeni, da se v populacijah temelji k varovanju telesno in tudi po rogovju močnejše razvitih osebkov.

Časovna in prostorska dinamika ter ostali kriteriji odvzema:

Preglednica 4.2.2: Prostorska razdelitev odvzema navadnega jelena za leto 2013

Bazen	teleta M	lanščaki	Jeleni 2-4 let.	jeleni 5-9 let.	jeleni 10+let.	teleta Z	junice	košute 2+let.	skupaj	/100 ha
Obrobje Kočevske	30	15	21	10	4	31	14	35	160	0,47
Bela Krajina	21	10	14	7	3	21	10	24	110	0,21
Zahodna Dolenjska	3	2	4	2		3	2	4	20	0,06
Osrednja Kočevska (lovišča)	54	26	23	20	11	54	26	71	285	1,56
LPN Medved	176	82	74	64	36	176	82	230	920	2,56
LPN Snežnik K. Reka	103	49	43	37	21	103	49	135	540	2,01
LPN Žitna gora	10	4	5	3	2	10	4	12	50	1,51
SKUPAJ	397	188	184	143	77	398	187	511	2.085	1,02
Delež (%)	19	9	9	6,8	3,7	19	9	24,5	100	

Usmeritve za ukrepe v populacijah

- pri izvajanju načrtovanega odvzema v razredu telet je poudarek na količinsko zadostnem odvzemu, po odstrelu ali najdbi izgube se spol evidentira, vendar je drugotnega pomena.

- V območjih s prisotnostjo volka in risa, se lahko njihov regulativni vpliv na jelenjad upošteva v letnem načrtu odvzema s korigirano strukturo odvzema z manjšim deležem telet.
- Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel telet, junic in košut, predvidoma najmanj 70 % do 30. novembra.
- Dodajanje in vnašanje jelenjadi v prosto naravo v LUO ni potrebno in ni dovoljeno.
- Načrta odvzema v razredu dve in večletnih jelenov ni potrebno realizirati, se pa neizvršeni odvzem 2 –4 letnih jelenov lahko nadomesti s teleti, lanščaki in junicami. Načrtovani odvzem jelenov starostnega razreda 5 – 9 let se ne sme presegati, se ga pa lahko nadomesti z odvzemom starih jelenov 10+ ali mladih 2 - 4 letnih jelenov, odvzem jelenov starostnega razreda 10+ se lahko nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih jelenov.
- Za osrednja populacijska območja je dopustno odstopanje v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO v višini do + -15 % od skupno načrtovanega števila odvzema vseh kategorij, pri teletih in enoletnih osebkih pa do +- 30 % od načrtovanega števila odvzema.
- V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem do 10 živali, dopustna toleranca +- 15 % ali +- 30 % pomeni dve do tri (2-3) živali, pri načrtovanem odvzemu 11 ali več živali pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost. Za lovišča osrednjega življenjskega območja, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 živali, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija +-2 živali, pri čemer načrta odvzema dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presegati.
- Za lovišča z načrtom odvzema nižjim od 0,1 živali / 100 ha in tam, kjer ima več lovišč skupni načrt odvzema, doseganje načrtovanega odvzema ni obvezno.
- **Odstrel košut mora znašati na območju stalne prisotnosti volkov vsaj 50 % višine odstrela 2 in več letnih jelenov.** Navedeno velja za lovišča z načrtovanim odvzemom najmanj 10 (odraslih) živali 2+ skupaj. Vezave ni potrebno upoštevati pri loviščih, kjer je načrtovan odvzem do 10 (odraslih) živali 2+ skupaj.

Usmeritve za ukrepe v okolju

- Pašne površine; ohranjanje, vzdrževanje, ponovna vzpostavitev in osnovanje novih pašnih površin sodi med najpomembnejše biomeliorativne ukrepe za jelenjad. Zato priporočamo, da te površine (v »gozdni krajini« v LUO) znašajo najmanj 5 hektarjev na 1.000 hektarjev gozda v LUO.
- Zimovališča; zaradi zagotovitve miru se lahko od začetka/nastopa zimskih razmer pa do konca le-teh tu izvaja le individualni lov ter zimski posek za krmo, ostala dela pa le v soglasju z ZGS.
- Kaluže in druge vodne vire je priporočljivo v območjih jelenjadi, predvsem kjer ni površinskih vod (kraški tereni), vzdrževati v obsegu najmanj 3 kaluže / 1000 ha. Pri tem je treba preprečiti dostop soli v vodo. Kaluže in drugi vodni viri se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost in le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je vodni vir suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti.
- Krmne njive zmanjšujejo vpliv jelenjadi na naravno rastje, zato so dobrodošel pripomoček v uravnavanju usklajenosti jelenjadi z okoljem in jih ne omejujemo po obsegu, pač pa le usmerjamo lokacijsko.
- Krmljenje jelenjadi z močnimi krmili je dovoljeno v količini do 100 kg krme na žival odvzema v preteklem letu, pri čemer je količina močne krme omejena z 10 % deležem v skupni količini krme. Dovoljeno je zimsko in privabljalno krmljenje z voluminozno in sočno krmo. Krma naj bo praviloma pridelana v LUO.
- Zimska sečnja, katera se po predhodnem odkazilu izvede v času zimske stiske in s katero usmerjano zadovoljujemo potrebe jelenjadi predvsem v okolici zimovališč.
- Zapora gozdnih cest je možna v času razmnoževanja in na območju evidentiranih rukališč od 1.9. do 15.10. ter v času zimske stiske in na območju evidentiranih zimovališč, praviloma od 1.12. do 31.3.
- Zimsko krmljenje se izvaja v območjih povečanih gostitev jelenjadi v zimskem obdobju – zimovališčih/mirnih conah. Zimsko krmljenje se lahko izvaja tudi na področjih, kjer želimo jelenjad privabiti in zadržati z namenom razbremenitve vpliva jelenjadi na življenjsko okolje v nekem drugem okolju. Pri postavitvi lokacij krmišč se upošteva tudi vpliv velikih plenilcev, predvsem volka. Odstrel na teh krmiščih ni dovoljen.
- V robnih populacijskih območjih je dovoljeno zgolj privabljalno krmljenje jelenjadi za namen lažje izpolnitve načrta odvzema, izjeme se določijo v letnih načrtih LUO.
- Gostota krmišč za zimsko krmljenje jelenjadi je definirana upošteva gostoto odvzema jelenjadi oz. uvrstitvijo lovišča v osrednje populacijsko območje. Dovoljeno je 1 krmišče na začetih 1.000 ha lovne površine lovišča oz. LPN, katerega del spada v osrednje populacijsko območje jelenjadi. Izven osrednjega populacijskega območja jelenjadi zimsko krmljenje jelenjadi ni dovoljeno.
- Pri zimskem krmljenju je glede na število jelenjadi, ki prihaja na določeno krmišče potrebno z razporeditvijo krme omogočiti, da vse živali istočasno pridejo do položene krme. **Zimsko krmljenje ni dovoljeno nad nadmorsko višino 900 m, z izjemo zalaganja na pasiščih pridelanega sena.**
- Privabljalno krmljenje se izvaja s ciljem olajšanega opazovanja in odstrela jelenjadi. Tu je odstrel dovoljen. Privabljalno krmljenje jelenjadi se lahko izvaja le v času lovne dobe na jelenjad. **Po 15. novembru je privabljalno krmljenje z izjemo v lovišču Draga dovoljeno le pod nadmorsko višino 900 m.**

- Pri privabljalnem krmljenju je dovoljeno zalagati največ 1 krmišče na 500 ha lovne površine lovišča oz. LPN, pri čemer je na posameznem krmišču dovoljeno dnevno položiti skupno največ 50 kg krme, od tega količina močne krme, ki je dnevno dostopna jelenjadi, ne sme presegati 5 kg. V načrtih LUO se lahko določijo dodatne omejitve površin za lovišča, glede na dejanske razmere v LUO (npr. majhna gostota odvzema, prepletene travniške površine v gozdu ipd).

Preglednica 4.2.3: Analiza odvzema in telesnih mas navadnih jelenov

Odstrel in izgube								
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%/spol	% skupaj
Teleta M	380	431	442	436	452	2141	47,6	22,8
Lanščaki	132	146	131	140	157	706	15,7	7,5
Jeleni 2-4	154	166	160	129	154	763	17,0	8,1
Jeleni 5-9	128	118	123	128	125	622	13,8	6,6
Jeleni 10 +	63	57	50	44	48	262	5,8	2,8
Skupaj JELENI	857	918	906	877	936	4494	100,0	47,9
Teleta Ž	462	455	505	434	401	2257	46,1	24,0
Junice	201	189	144	163	201	898	18,3	9,6
Košute 2+	351	319	343	366	363	1742	35,6	18,5
Skupaj KOŠUTE	1014	963	992	963	965	4897	100,0	52,1
SKUPAJ odstrel in izgube	1871	1881	1898	1840	1901	9391		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom						
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Načrt - skupaj	1880	1880	1907	1925	1925	9517
Odstrel in izgube / načrt	99,5	100,1	99,5	95,6	98,8	98,7
Delež JELENOV	45,8	48,8	47,7	47,7	49,2	47,9
Delež trofejnih jelenov 2+ in več	18,4	18,1	17,5	16,4	17,2	17,5
Delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	62,8	64,9	64,4	63,8	63,7	63,9

Izgube							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	46	69	65	72	70	322	22,6
Naravne izgube	188	221	323	226	144	1102	77,4
Skupaj izgube	234	290	388	298	214	1424	100,0
% izgub	12,5	15,4	20,4	16,2	11,3	15,2	
Odstrel	1637	1591	1510	1542	1687	7967	

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	19	54	182	55	38	348	24,4
2 bolezen	0	13	11	12	3	39	2,7
3 krivolov	3	7	3	6	1	20	1,4
4 cesta	39	45	38	48	62	232	16,3
5 železnica	0	0	2	0	0	2	0,1
6 zveri	169	154	130	159	103	715	50,2
7 psi	1	1	7	8	0	17	1,2
8 kosilnica	0	7	1	0	0	8	0,6
9 ograje, poškodbe, drugo	3	9	14	10	7	43	3,0

Telesne mase (biološka telesna masa)					
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012
Teleta M	41,8	39,2	37,3	43,8	40,9
Indeks	100,0	93,8	89,2	104,8	97,8
Lanščaki	65,5	59,1	58,6	59,5	64,3
Indeks	100,0	90,3	89,5	90,8	98,0
Jeleni 2-4	104,8	102,3	102,5	106,3	107,2
Indeks	100,0	97,6	97,8	101,4	102,3
Jeleni 5-9	134,2	128,5	129,9	129,2	134,4
Indeks	100,0	95,8	96,8	96,3	100,1
Jeleni 10 +	144,8	134,7	134,8	131,0	132,7
Indeks	100,0	93,0	93,1	90,5	91,7
Teleta Ž	39,2	37,1	35,4	41,1	38,4
Indeks	100,0	94,5	90,3	104,8	97,9
Junice	58,4	52,4	53,5	53,7	56,8
Indeks	100,0	89,7	91,6	92,0	97,2
Košute 2+	75,3	73,5	74,3	76,0	72,8
Indeks	100,0	97,7	98,7	100,9	96,7

Masa trofej jelenov (kg)					
Povprečna masa trofej / leto	2008	2009	2010	2011	2012
jeleni 2+, 3+, 4+	1,75	1,7	1,68	1,68	1,98
indeks	100,0	97,1	96,0	96,0	113,1
jeleni 5+ in več	4,12	3,82	3,6	3,6	3,85
indeks	100,0	92,7	87,4	87,4	93,5

4.3 Damjak (Dama dama)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Damjak se nahaja v oborah po vsem LUO. Posamezni osebki občasno pobegnejo v prosto naravo.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

V preteklem petletnem obdobju je bila odvzeta v LUO v letu 2009 v LPN Žitna gora košuta damjaka. V preteklem letu na območju LUO ni bilo evidentiranega odvzema damjaka.

Prilagojeni cilj

Damjak ni avtohtona vrsta in ga ne želimo imeti v prosti naravi.

Ukrepi in usmeritve

Občasno pobegle živali se v skladu z zakonodajo in po postopku, ki je zapisan v poglavju o oborah dolgoročnega načrta za LUO čim hitreje odvzame iz lovišč in LPN.

4.4 Muflon (Ovis ammon musimon)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Muflon se nahaja v oborah po vsem LUO. Posamezni osebki občasno pobegnejo v prosto naravo.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

V preteklem petletnem so bili opaženi pobegli mufloni tudi na območju Kolpske doline, vendar v LUO ni bilo ugotovljenega odvzema.

Prilagojeni cilj

Muflon ni avtohtona vrsta in ga ne želimo imeti v prosti naravi.

Ukrepi in usmeritve

Občasno pobegle živali se v skladu z zakonodajo in po postopku, ki je zapisan v poglavju o oborah dolgoročnega načrta za LUO čim hitreje odvzame iz lovišč in LPN.

4.5 Gams (Rupicapra rupicapra)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Prostorski okvir obravnave je Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje. V loviščih v kanjonu reke Kolpe se nahaja najjužnejša kolonija gamsov v Sloveniji. Manjše skupine gamsov se pojavljajo tudi v predelu Velike in Male gore ter predstavljajo določeno povezavo s kolonijo gamsov v kanjonu Iške. Kolonija gamsov ob reki Kolpi je vitalna. Kažejo se znaki širjenja gamsa v predele Male in Velike gore, od koder se je ta umaknil po naselitvi risa.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Realizacija načrta v 5-letnem obdobju znaša 86 %, izgube predstavljajo 3,4 % odvzema. Spolna struktura odvzema M : Ž znaša 52,5 : 47,5. Starostna struktura odvzema je ugodna, saj znaša delež mladih 28 %. Pretežni odvzema je lociran v loviščih na območju Kolpske doline, do 15% pa v ostalem LUO. Prevladujoč vzrok izgub so zveri in neznani vzrok.

Realizacija načrta odvzema v letu 2012 je bila 92,5 %, kar znaša 37 živali. Ugotovljena je bila 1 izguba gamsa zaradi poškodbe. V spolni strukturi odvzema je 54 % koz, kar je prvič v petletnem obdobju. Starostna struktura odvzema je z 32 % mladih boljša kot v petletnem obdobju.

Ocena stanja populacije

Populacija gamsov je zdrava in vitalna. Kaže se rahel trend rasti in prostorske širitve izven ostenij Kolpske doline. V gozdnatih predelih je gams občasen plen risa. Na podlagi pretekle realizacije ocenjujemo, da sta spolna in starostna struktura populacije ustrezni.

Prilagojeni cilj

Cilj upravljanja z gamsom v LUO je ohranitev vitalne z razmerami v okolju usklajene populacije na območju kanjona Kolpske doline.

Ukrepi in usmeritve

Načrtovani odvzem za leto 2013 znaša 40 gamsov in je enak načrtu preteklega leta. Pretežni del načrta je lociran v kanjonu reke Kolpe in bližnjih ostenjih, odstrel 3 gamsov pa je dovoljen tudi v loviščih izven tega območja. Evidentirane izgube so sestavni del načrta. Spolno razmerje odvzema znaša 50 : 50 %. Dovoljeno odstopanje znaša $\pm 15\%$ od načrtovanega števila odvzema in spolne ter starostne strukture znotraj posameznega razreda, pri čemer realizacija načrta izven kanjona Kolpske doline ni obvezna.

Z populacijo gamsa v območju bomo upravljali v smislu ohranjanja njene številčnosti. V odvzemu v I. starostnem razredu bodo mladiči in gamsi 1+ zastopani z polovičnim deležem. Iz populacije naj bi se praviloma izločevali podpoprečno telesno in trofejno razviti osebki iz I. in II. starostnega razreda. Gamse iz II. starostnega razreda in koze vodnice se praviloma varuje, razen telesno izrazito šibkih, ne prebarvanih ali če koze vodijo zelo šibkega mladiča. Odstrel v II. starostnem razredu se lahko nadomesti z odstrelom v I. starostnem razredu. Odstrel v III. starostnem razredu se lahko nadomesti v II. starostnem razredu. Odstopanja od načrta v tekočem letu je potrebno nadomestiti v prihodnjem letu.

Preglednica 4.5.1: Načrt odvzema gamsov

spol	star. razred	Populacijska številčnost	
		vzdrževanje številčnosti	
		%	število
Kozli	ml. in 1+	min 14	6
	2+	max 13	5
	I	min 27	11
	II	max 18	7
	III	5	2
	skupaj	50	20
Koze	ml. in 1+	min 14	6
	2+	max 13	5
	I	min 27	11
	II	max 18	7
	III	5	2
	skupaj	50	20
Skupaj		100	40

Časovna in prostorska dinamika ter ostali kriteriji odvzema:

Preglednica 4.5.2: Prostorska razdelitev odvzema gamsov za leto 2013

Struktura	Kozli	Kozli	Kozli	Koze	Koze	Koze	Gamsi
Bazen	mladi	sr. stari	stari	Mlade	sr.stare	stare	skupaj
Lovišča Kolpski kanjon	9	5	2	10	6	2	33
LPN	1	1		1	1		4
Ostala lovišča	1	1		1			3
LUO skupaj	11	7	2	11	7	2	40
Delež (%)	27 %	14 %	10 %	26 %	14 %	105 %	100 %

Pomembnejše od izbirnega odstrela je količinsko in strukturno doseganje načrtovanega odvzema. Mladiče se odstreljuje ne glede na spol. Ob izvršenem odstrelu in ugotovljenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Namen skupnega načrtovanja odvzema mladičev izhaja iz težnje, da je potrebno opraviti količinsko zadosten odzema v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Dopustno odstopanje realizacije načrta pri gamsu znaša po višini do $\pm 15\%$ od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odzema se v II. starostnem razredu pri vsakem spolu posebej lahko prekorači le do 10% , v ostalih razredih presejanje ni omejeno, v skladu s splošnimi določili možnih odstopanj realizacije od načrta. V kolikor 10% znotraj posamezne spolne kategorije II. starostnega razreda predstavlja manj kot 1 žival, se kot dopustno odstopanje šteje ± 1 žival. Neizvršeni odzema v drugem starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. in III. starostnem razredu. Odzema v III. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi za vse starostne kategorije razen mladičev je praviloma do 3% od realizirane strukture v odstotkih (npr.: $47 : 53\%$). Morebitna odstopanja pri spolni strukturi prek meja dopustnih odstopanj se upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se ne glede na meje dopustnih odstopanj upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema od vključno 4 do vključno 10 gamsov, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija $+ 1$ žival do $- 2$ živali. V teh loviščih se II. starostni razred pri obeh spolih skupaj lahko praviloma preseže za največ 1 žival, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za največ 1 žival.

Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema, oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 živali, načrta odvzema ni obvezno dosegati, lahko pa se ga presega za 1 žival. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Morebitna odstopanja realiziranega odvzema od načrtovanega preko dovoljenih meja, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub gamsa po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Lov na gamsa se začne izvajati takoj po začetku lovne dobe. Priporočljivo je, da se 50% odvzema realizira do konca meseca oktobra.

Preglednica 4.5.3: Analiza odvzema in telesnih mas gamsov

Telesne mase (biološka telesna masa)					
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012
mladiči M	10,3	0	7	10	9,5
Indeks	100,0	0,0	68,0	97,1	92,2
kozli 1+	15,0	14,0	12,5	15,0	14,3
Indeks	100,0	93,3	83,3	100,0	95,0
kozli 2+	19,0	19,5	18,0	18,0	17,0
Indeks	100,0	102,6	94,7	94,7	89,5
kozli 3+ do 7+	23,0	20,7	22,8	21,1	20,7
Indeks	100,0	90,0	99,1	91,7	90,0
kozli 8+ in več	21,5	21,3	24,8	18,5	16,5
Indeks	100,0	99,1	115,3	86,0	76,7
mladiči Ž	9,3	10,0	7,7	9,0	8,0
Indeks	100,0	107,5	82,8	96,8	86,0
koze 1+	13,0	12,0	16,5	17,0	14,8
Indeks	100,0	92,3	126,9	130,8	114,1
koze 2+	15,8	16,3	17,3	17,0	16,3
Indeks	100,0	103,2	109,5	107,6	103,4
koze 3+ do 10+	16,8	18,0	17,6	18,9	17,2
Indeks	100,0	107,1	104,8	112,5	102,2
koze 11+ in več	16,5	16,3	18,0	18,0	18,0
Indeks	100,0	98,8	109,1	109,1	109,1

Odstrel in izgube									
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%/spol	%/skupaj	
Mladiči M	3	1	3	3	2	12	12,9	6,8	
Kozli 1+	2	6	2	2	4	16	17,2	9,0	
Kozli 2+	6	3	8	3	2	22	23,7	12,4	
I. starostni razred	11	10	13	8	8	50	53,8	28,2	
Kozli 3+ do 7+	6	6	4	6	7	29	31,2	16,4	
Kozli 8+ in več	2	4	4	2	2	14	15,1	7,9	
Skupaj KOZLI	19	20	21	16	17	93	100,0	52,5	
Mladiči Ž	3	2	3	2	3	13	15,5	7,3	
Koze 1+	1	2	2	1	3	9	10,7	5,1	
Koze 2+	4	4	4	2	3	17	20,2	9,6	
I. starostni razred	8	8	9	5	9	39	46,4	22,0	
Koze 3+ do 10+	6	6	5	7	7	31	36,9	17,5	
Koze 11+ in več	2	3	3	2	4	14	16,7	7,9	
Skupaj KOZE	16	17	17	14	20	84	100,0	47,5	
SKUPAJ odstrel in izgube	35	37	38	30	37	177		100,0	

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	
Načrt - skupaj	38	40	42	45	40	205	
Odstrel in izgube / načrt	92,1	92,5	90,5	66,7	92,5	86,3	
Delež KOZLOV	54,3	54,1	55,3	53,3	45,9	52,5	
Delež kozlov 2+ in več	40,0	35,1	42,1	36,7	29,7	36,7	
Delež koz 2+ in več	34,3	35,1	31,6	36,7	37,8	35,0	
Delež mladih (mladiči, 1+) ne glede na spol	25,7	29,7	26,3	26,7	32,4	28,2	

Izgube							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	0	2	0	0	1	3	50,0
Naravne izgube	2	0	1	0	0	3	50,0
Skupaj izgube	2	2	1	0	1	6	100,0
% izgub	5,7	5,4	2,6	0,0	2,7	3,4	
Odstrel	33	35	37	30	36	171	

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	1	0	0	1	16,7
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	0	0	0	0,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0,0
6 zveri	2	0	0	0	0	2	33,3
7 psi	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica, poškodbe, drugo	0	2	0	0	1	3	50,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0,0

4.6 Divji prašič (*Sus scrofa*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Prostorski okvir obravnave je Kočevsko - Belokranjsko lovsko upravljavsko območje.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Načrt odvzema v preteklem petletnem obdobju je bil realiziran 123 %, delež izgub je znašal 1,0%. Spolna struktura je zadovoljiva in znaša 55 % samci : 45 % samice. Starostna struktura znaša 92 % mladih : 8% starejših in je ustrezna. Pri realizaciji načrta po kategorijah prihaja do odstopanja zaradi nekoliko višjega deleža lanščakov na račun ozimcev. Med izgubami je najpogosteje vzrok neugotovljen, sledi mu povoz. Odvzem divjega prašiča je tekom obdobja, glede na prirastek močno nihal.

V letu 2012 beležimo rekordno visok odvzem. V preteklem letu je znašala realizacija načrta 179,6 %, delež izgub je znašal 0,6 %. Skupni odvzem v letu 2012 je 46 % nad petletnim povprečjem. Spolna in starostna struktura odvzema sta podobni kot v petletnem obdobju. Višina izgub je nižja kot v preteklem petletnem obdobju.

Ocena stanja populacije

Populacija divjega prašiča je v porastu. Pojavlja se večletno dinamično nihanje številčnosti, ki je posledica obroda gozdnega drevja, vremenskih razmer v času poleganja svinj in intenzitete poseganja v populacijo. Populacija se povečuje predvsem na območju Bele Krajine, kjer se pojavljajo večje škode na travinju in njivskih kulturah. Večje škode na travnih površinah se pojavljajo tudi na območju LPN Medved Kočevje in LPN Snežnik Kočevska Reka. Vrsta nima naravnih sovražnikov, zdravstveno stanje je ugodno.

Prilagojeni cilji

Zaradi velikih problemov s škodami na kmetijskih kulturah v območju ni zaželena višja številčnost te vrste. Zaradi varstva ogroženega divjega petelina ni zaželena stalna prisotnost divjih prašičev v višje ležečih predelih jelovo-bukovega gozda. Ciljna spolna struktura predvideva enak delež obeh spolov. Ciljna starostna struktura je takšna, da tvorijo ogrodje populacije vitalni 2-6 let stari osebki, obeh spolov ki dosežejo tudi zrelost (6+ let stari osebki) ter ustrezno kakovost trofeje. Višina populacije mora biti usklajena z drugimi dejavnostmi v okolju, predvsem z kmetijstvom.

Ukrepi in usmeritve

Višina načrta skupnega odvzema divjega prašiča v območju za leto 2013 znaša 1.200 živali in je enaka povprečju odvzema v preteklih petih letih. Načrtovano spolno razmerje odvzema je 50 : 50 %. V starostni strukturi je priporočen odvzem največ 10 % 2 in več letnih osebkov ter minimalno 30 % lanščakov in 60 % ozimcev. Posebej se priporoča odstrel ne vodečih lanščakinj. Skupinski lovi na divje prašiče so praviloma dovoljeni od sredine septembra do konca januarja.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem 20 in več osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 30 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom 20 in več osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 70 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem, ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema ter tudi pri realizaciji odvzema v višini od 70 % do 100 %, delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 žival, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem več kot 5 in do 20 osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 50 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom od 6 do 20 osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 50 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni

obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema (ne pa tudi pri realizaciji odvzema v višini od 50 % do 100 %), delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 žival, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Za lovišča, kjer je prisotnost divjih prašičev zgolj občasna ali je njihova številčnost majhna, se konkretne usmeritve za upravljanje navede v letnem načrtu LUO. Loviščem, ki imajo načrtovan odvzem manjši ali enak 5 osebkom, načrtovane višine odvzema praviloma ni treba dosegati (možno odstopanje do 100 %). Navzgor odvzem količinsko ni omejen, a se lahko struktura odvzema nad enoletnih osebkom z načrti dodatno omeji. Tudi v teh loviščih je dovoljeno odstopanje odvzema v primerjavi z načrtom v primeru svinj 2+ in merjascev 2+ po loviščih +1 žival, kar se ustrezno upošteva pri načrtovanem odvzemu v naslednjem/naslednjih letih.

Izjemoma, t.j. v primeru bistveno manjše številčnosti divjih prašičev v celotnem LUO ali delih LUO, je odstopanje lahko tudi večje od navedenih, pri čemer se odstopanja utemelji po postopkih, ki so skladni s podzakonskimi akti.

Lovske organizacije z internimi navodili na noben način ne smejo omejevati izvajanje načrta odvzema divjih prašičev (npr. omejevanje lova na privabljalnih krmiščih; določanje sankcij za uplenitev katerekoli kategorije divjega prašiča, ki je z načrtovanim odvzemom še dovoljena). V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, tudi ni dovoljeno v obdobju od 15.9. do 31.1. omejevanje skupinskih lovov.

Preglednica 4.6.1: Načrt odvzema divjih prašičev

Mladiči - ozimci		720	
Lanščaki	180	Lanščakinje	180
Merjasci 2+	59	Svinje 2+	61
SKUPAJ 1.240			

Časovna in prostorska dinamika ter ostali kriteriji odvzema:

Preglednica 4.6.2: Prostorska razdelitev odvzema divjega prašiča za leto 2013

	Ozimci	Lanščaki	Lanščakinje	Merjasci	Svinje	Skupaj	/100ha
LPN Medved	144	36	36	10	14	240	0,63
LPN Snežnik	90	23	22	6	9	150	0,56
LPN Žitna gora	30	7	8	2	3	50	1,45
Kočevsko-Ribniško	198	49	50	15	18	330	0,63
Bela Krajina	204	51	51	14	20	340	0,68
Zahodna Dolenjska	54	14	13	5	4	90	0,27
SKUPAJ LUO	720	180	180	52	68	1200	0,61
DELEŽ (%)	min 50	15	15	4	6	100	

Preprečevalno krmljenje divjega prašiča je dovoljeno zgolj v loviščih, kjer povprečni letni odvzem divjega prašiča v zadnjih treh letih dosega 5 ali več živali. Priporočeno obdobje izvajanja preprečevalnega krmljenja je od začetka junija do konca oktobra. V osrednjem območju rjavega medveda je praviloma na 1.000 ha površine lovišča dovoljeno eno krmišče, kjer se zalaga krma, ki privablja medveda (izjema so gozdni kompleksi, kjer želimo zadrževati rjavega medveda). Upravljavca lovišča mora voditi kataster krmišč, kjer letno opredeli vrsto krmišča (privabljalno, odvrtačno). Privabljalno krmljenje divjega prašiča se lahko izvaja vse leto. Divjadi naj bo dnevno dostopno na privabljalnem krmišču praviloma do 2 kg ustrezne vrste krme (žit ali koruze). Termin založenosti (v letu) je v pristojnosti upravljavca lovišča. Krmišča za divje prašiče morajo biti v območjih, kjer se pojavlja tudi rjavi medved usklajena s Strategijo upravljanja z rjavim medvedom. Krmišča za divje prašiče v habitatih divjega petelina niso dovoljena nad 900 m nadmorske višine (izjema so stalna števna mesta rjavega medveda). Loviščem je v primeru povečanih škod dovoljeno odstopanje od vseh, razen zakonsko predpisanih omejitev. Upravljalci lovišč in LPN so dolžni izvajati ukrepe preventivnega varstva divjadi in v ta namen odvzeti

vzorke, oziroma poslati določene vzorce uplenjene, poginule ali povožene divjadi v preiskavo, v skladu s programom Veterinarske uprave Republike Slovenije. Program vzorčenja, ki bo poslan vsem loviščem v LUO bo med drugim določeval tudi vrsta divjadi in v skladu z letnim Pravilnikom (divji prašiči, lisice, ptice) količino, vrsto in distribucijo vzorca. V območjih s prisotnostjo divjega prašiča, predvsem kjer ni površinskih vod (kraški tereni) se priporoča vzdrževati v obsegu najmanj 3 kaluže / 1.000 ha. V gozdnem prostoru se v smislu preprečevanja škod na kmetijskih površinah priporoča ohranitev in sadnjo plodonosnega drevja ter vzdrževanje krmnih njiv.

Odstrel in izgube									
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%/spol	%/skupaj	
Mladiči M	351	324	323	236	461	1695	51,5	28,2	
Lanščaki	292	239	256	207	393	1387	42,1	23,1	
Merjasci 2+	44	32	38	34	63	211	6,4	3,5	
Skupaj PRASIČI	687	595	617	477	917	3293	100,0	54,8	
Mladiči Z	327	268	266	196	461	1518	55,9	25,3	
Lanščakinje	166	171	183	139	278	937	34,5	15,6	
Svinje 2+	42	31	54	31	104	262	9,6	4,4	
Skupaj SVINJE	535	470	503	366	843	2717	100,0	45,2	
SKUPAJ odstrel in izgube	1222	1065	1120	843	1760	6010		100,0	

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom						
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Načrt - skupaj	890	980	980	1050	980	4880
Odstrel in izgube / načrt	137,3	108,7	114,3	80,3	179,6	123,2
Delež PRASIČEV	56,2	55,9	55,1	56,6	52,1	54,8
Delež mladičev ne glede na spol	55,5	55,6	52,6	51,2	52,4	53,5
Delež lanščakov ne glede na spol	37,5	38,5	39,2	41,0	38,1	38,7
Delež večletnih - 2+ ne glede na spol	7,0	5,9	8,2	7,7	9,5	7,9

Izgube in odvzem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	8	3	4	5	7	27	45,0
Naravne izgube	9	7	8	5	4	33	55,0
Skupaj izgube	17	10	12	10	11	60	100,0
% izgub	1,4	0,9	1,1	1,2	0,6	1,0	
Odstrel	1205	1055	1108	833	1749	5983	

Vzroki izgub							
vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	7	7	6	2	4	26	43,3
2 bolezen	0	0	0	1	0	1	1,7
3 krivolov	2	0	0	0	0	2	3,3
4 cesta	5	2	3	3	3	16	26,7
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0,0
6 zveri	1	0	2	2	0	5	8,3
7 psi	1	0	0	0	0	1	1,7
8 kosilnica, poškodba, drugo	0	1	1	2	4	8	13,3
9 garje	1	0	0	0	0	1	1,7

Preglednica 4.6.3: Analiza odvzema in telesnih mas divjih prašičev

Telesne mase (biološka telesna masa)					
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012
Mladiči M	20	21,7	21,2	23,1	17,7
Indeks	100,0	108,7	106,0	115,5	88,6
Lanščaki	55,3	46,8	43,7	47,1	51,3
Indeks	100,0	84,6	79,0	85,2	92,8
Merjasci 2+	91,9	82,4	89,9	84,1	80,3
Indeks	100,0	89,7	97,8	91,5	87,4
Mladiči Z	18	21,3	20,5	22,1	16,9
Indeks	100,0	118,3	113,9	122,8	93,9
Lanščakinje	47,6	42,4	40,3	41,0	45,8
Indeks	100,0	89,0	84,7	86,1	96,2
Svinje 2+	76,7	70,1	69,5	65,9	66,0
Indeks	100,0	91,4	90,6	85,9	86,0

4.7 Lisica (*Vulpes vulpes*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Prostorski okvir obravnave je LUO. Lisica se pojavlja v vseh loviščih LUO. Večjo gostoto kot v strnjениh gozdovih dosega v kulturni krajini.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Realizacija načrta odvzema v zadnjem 5 letnem obdobju je znašala 93,1 %. Številčnost lisice in njen odvzem se je po večletnem upadanju ustalila. Delež izgub v odvzemu znaša 11,8 % in ima trend rasti. Večji del izgub (73 %) je posledica prometa, preostale izgube so posledica bolezni (17 %) in neznanega vzroka.

Odvzem lisice je v letu 2012 znašal 708 živali. V primerjavi s povprečjem petletnega obdobja se je odvzem zmanjšal za 3 %. **Realizacija načrta odvzema je bila 104 %**, glede na preteklo leto 2011 se je odvzem zvišal za kar 32 %. Izgube so znašale 12 % odvzema in so v okviru petletnega povprečja. Med vzroki ugotovljenih izgub prevladujejo povoz (85 %), bolezen (6%) in neugotovljeni vzrok (6 %).

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije lisice se je po večletnem upadanju ustalila. Kaže, da se je upadanje številčnosti vrste, ki je bilo posledica pojava garij namreč ustavilo. Pojavljajo se posamezni primeri stekline, ki so prostorsko omejeni na obmejni pas z Republiko Hrvaško.

Prilagojeni cilj

Cilj je zdrava populacija, v kateri se ne pojavljajo nalezljive bolezni, posebej še steklina. Zaželena je ohranitev nizke številčnosti, ki je pogoj za vitalno, zdravo populacijo in uravnovešeno stanje do drugih živalskih vrst. Lisica je prilagodljiva vrsta, ki uspeva tudi v močno spremenjenem/degradiranem življenjskem okolju. Kot za ostale vrste divjadi je ciljno stanje življenjskega okolja ohranjeno naravno okolje.

Številčnost lisice sme biti tolikšna, da bo omogočala obstoj in razvoj populacije poljskega zajca in ostalih vrst, nenazadnje tudi srnjadi, na katero ima vpliv s plenjenjem mladičev. V predelih, kjer visoka številčnost lisice ogroža obstoj katere druge vrste ali kjer intenzivno upravljamo s poljsko divjadjo, moramo njeno število držati na minimumu. Sicer je v uravnovešenem naravnem okolju lisica pomemben regulator malih glodalcev in kot takšna pomemben ekološki dejavnik.

Ukrepi in usmeritve

Zdravo populacijo lisice se bo ohranjalo z nadaljevanjem intenzivnega odstrela lisic. Pri lovu na lisico na sploh ter še posebej v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila in izdelan letni program Veterinarske uprave RS. **V letu 2013 se načrtuje v Kočevsko-Belokranjskem LUO skupni odvzem 730 lisic, kar je povprečni odvzem preteklih petih let.** Povečanje načrta odvzema je v skladu z predlogi upravljavcev lovišč in LPN. Dovoljeno odstopanje odvzema je – 30 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 živali, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 3 živali. V letnih načrtih se loviščem po potrebi predlaga načine stimulacije odstrela lisic.

V času izven lovne dobe je dovoljen odstrel lisice ob utemeljenem sumu stekline. Upravljavec je dolžan o posegu takoj obvestiti lovskega inšpektorja in naknadno uradnega veterinarja. Upravljavci lovišč in LPN so dolžni izvajati ukrepe preventivnega zdravstvenega varstva divjadi in v ta namen odvzeti vzorce oziroma poslati določene vzorce uplenjene, poginule ali povožene divjadi v preiskavo, v skladu s programom Veterinarske uprave Republike Slovenije.

Program vzorčenja, ki bo poslan vsem loviščem v LUO, bo med drugim določeval vrsto divjadi v skladu z letnim Pravilnikom (divji prašiči, lisice, ptice), količino, vrsto in distribucijo vzorca.

V območju je zaradi lažje realizacije odstrela dovoljeno privabljalno krmljenje lisic. Izvaja se s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnanju s stranskimi živalskimi proizvodi. Krmišča za male zveri morajo biti oddaljena od naseljenih stanovanjskih objektov v minimalnih razdaljah, kot in če jih predvidevajo predpisi s področja veterine. Navedeni ukrep se praviloma izvaja ob visokih prežah, ki so ustrezno oddaljene od naselij. Malih zveri ne krmimo v območjih habitatov gozdnih kur.

Preglednica 4.7.1: Analiza odvzema lisic

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Samci	450	381	365	275	356	1827
Samice	446	371	391	260	352	1820
Skupaj odstrel in izgube	896	752	756	535	708	3647
Načrt - skupaj	715	896	824	802	681	3918
Odstrel in izgube / načrt	125,3	83,9	91,7	66,7	104,0	93,1

Izgube in odvzem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	74	47	72	62	75	330	76,7
Naravne izgube	25	24	26	15	10	100	23,3
Skupaj izgube	99	71	98	77	85	430	100,0
% izgub	11,0	9,4	13,0	14,4	12,0	11,8	
Odstrel	797	681	658	458	623	3217	

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	5	7	13	4	5	34	7,9
2 bolezen	16	10	4	3	2	35	8,1
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	71	45	69	58	70	313	72,8
5 železnica	0	0	0	1	0	1	0,2
6 zveri	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	3	0	0	2	1	6	1,4
8 kosilnica, poškodba	0	2	3	1	4	10	2,3
9 garje	4	7	9	8	3	31	7,2

4.8 Jazbec (Meles meles)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Jazbec je prisoten v vseh loviščih LUO, zatorej je le-ta tudi prostorski okvir obravnave. Pogostejši je v gozdnatih predelih lovišč, ki so v stiku s kmetijskim prostorom. Pogosteje se pojavlja v okolici prašičjih krmišč in mrhovišč, kjer se izvaja tudi odstrel te vrste.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Odvzem jazbeca v območju niha. V petletnem obdobju je znašal povprečen letni odvzem 105 živali (109 % realizacija). Delež izgub v skupnem odvzemu je znašal 24,4 % in je nihal. Prevladujoči vzrok izgub je bil s 94 % povoz na cestah.

Odvzem jazbeca v letu 2012 je znašal 151 živali in bil 44 % višji od petletnega povprečja. **Realizacija načrta je bila 154 %**, izgube so znašale 22 % odvzema in so 2,5 % nižje od petletnega povprečja. Poglavitni vzrok izgub je promet.

Ocena stanja populacije

Populacija jazbeca je vitalna. Številčnost jazbeca periodično niha in je trenutno v rasti. Na lokalni razpored in številčnost te vrste v okolju ima poleg naravnih dejavnikov znaten vpliv tudi krmljenje z močnimi krmili - koruzo. Spolna in starostna struktura populacije je ugodna. Previsoka številčnost vrste ni zaželena na območjih habitatov velikega petelina in gozdnega jereba. Kot vsejed ima pomembno mesto v prehranskih verigah v gozdu in na travnih površinah. Jazbec je sicer potencialni plen velikih zveri, vendar je to zelo poredko.

Jazbec lahko v okolju povzroča lokalno tudi škode na poljščinah (predvsem koruzi). Večje koncentracije se pojavljajo ob krmiščih, kjer se krmi s koruzo ali drugo močno krmo. Zdravstveno stanje vrste je ugodno, saj so izgube zaradi bolezni zelo redke.

Prilagojeni cilji

Cilj gospodarjenja z jazbecem je ohranitev primerne številčnosti in zdravstvenega stanja populacije, v kateri se ne pojavljajo nalezljive bolezni, in ki ne bo povzročala večjih škod v okolju (poljščine). V predelih, ki so pomembni za gozdne kure je cilj kot pri ostalih malih zvereh minimalna številčnost vrste. Ohranitev naravnega, mešanega gozda z veliko plodonosnih drevesnih in grmovnih vrst in ohranjenimi jazbinami.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje odvzem 110 jazbecev, kar je enako povprečni višini odvzema v območju v preteklih treh letih. Odstopanje po višini navzdol praviloma ni omejeno. Dovoljeno odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema.

Posegi v populacijo z odstrelom se letno prilagajajo številčnosti vrste v okolju. Odstrel naj bo prednostno usmerjen v predele, kjer se lokalno pojavljajo škode na kmetijskih kulturah in tja, kjer večja številčnost vrste ni zaželena (rastišča, gnezdišča,.). Upravljavci lovišč evidentirajo v skladu z pravilnikom vse izločitve iz populacije.

V primeru pojava epidemiološke bolezni so upravljavci lovišč dolžni upoštevati vsa določila veterinarske službe. Za upravljanje s populacijo je pomembna skrb za življenjsko okolje s pospeševanjem in sadnjo plodonosnega drevja in obdelavo krmnih njiv ter varovanje jazbin (izločitev ekocelic pri gospodarjenju z gozdom). Na izboljšanje prehranskih razmer vplivajo tudi vsa krmljenja z močnimi krmili v gozdnem prostoru.

Preglednica 4.8.1: Analiza odvzema jazbecev

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Samci	49	65	59	59	93	325
Samice	32	49	27	34	58	200
Skupaj odstrel in izgube	81	114	86	93	151	525
Načrt - skupaj	77	78	114	114	98	481
Odstrel in izgube / načrt	105,2	146,2	75,4	81,6	154,1	109,1

Izgube in odvzem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	23	19	19	28	32	121	94,5
Naravne izgube	2	1	1	2	1	7	5,5
Skupaj izgube	25	20	20	30	33	128	100,0
% izgub	30,9	17,5	23,3	32,3	21,9	24,4	
Odstrel	56	94	66	63	118	397	

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	2	1	0	1	1	5	3,9
2 bolezen			1	1	0	2	1,6
3 krivolov			0	0	0	0	0,0
4 cesta	22	19	19	28	32	120	93,8
5 železnica			0	0	0	0	0,0
6 zveri			0	0	0	0	0,0
7 psi	1		0	0	0	1	0,8
8 kosilnica, poškodbe				0	0	0	0,0
9 garje				0	0	0	0,0

4.9 Kuna belica (*Martes foina*) in kuna zlatica (*Martes martes*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Kuna belica in kuna zlatica se pojavljata na območju celotnega LUO, zato ju obravnavamo na nivoju Kočevsko- Belokranjskega LUO.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Odstrel obeh vrst kun je v teku petletnega obdobja nihal odvisno od številčnosti vrste, ki znatno sledi nihanju številčnosti malih glodalcev. Delež izgub v odvzemu znaša 48 % in je stabilen. Prevladujejo izgube zaradi prometa. V odvzemu prevladuje s 85 % kuna belica. Realizacija načrtovanega odvzema v petletnem obdobju znaša 97 %. Obe vrsti kun sta prisotni na vsem območju in imata stabilen trend razvoja. V zadnjem obdobju ni bilo ugotovljenih večjih izgub zaradi bolezni, kar kaže na dobro zdravstveno stanje obeh vrst kun. Kuna belica je pogostejša vrsta od kune zlatice.

V letu 2012 je znašal skupni odzem 54 kun, kar predstavlja **98% realizacijo načrta**. Delež kune zlatice v odvzemu je znašal 6 % in je pod povprečjem 5 letnega obdobja (15 %). Evidentirane izgube znašajo 52 % in 4 % nižje kot v preteklem obdobju. Najpomembnejši ugotovljeni vzrok izgub v letu je bil s 94 % povoz..

Ocena stanja populacije

Kuna belica in kuna zlatica sta prisotni na celem območju. Nihanje odvzema nakazuje periodično nihanje številčnosti vrste. Ima stabilen trend razvoja. Kuna belica se vse pogosteje pojavlja tudi v naseljih. Zanesljivo je poleg odstrela največji vzrok izločitev promet. Lov na kuni se je zmanjšal, zato podatki odstrela ne kažejo pravega stanja številčnosti obeh vrste. Obe vrsti kun sta vsejedi. V njuni prehrani glede na dostopnost prevladuje rastlinska ali živalska hrana. Med hrano živalskega izvora prevladujejo mali glodalci in ptice, plenijo pa vse vrste, ki jih obvladajo. Ker se kune pojavljajo tudi na mrhoviščih in krmiščih za lisice je pomembno, da se ti objekti ne nahajajo na rastiščih in pomembnejših staniščih gozdnih kur.

Prilagojeni cilji

Želeni cilj je ohranitev okolju primerne številčnosti obeh vrst kun na celotnem območju, kjer se tudi sedaj že pojavljata. V predelih intenzivnega upravljanja z malo poljsko divjadjo in pomembnejših stanišč gozdnih kur se bo poizkušala vzdrževati minimalno številčnost obeh vrst kun.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje višino odvzema, ki je enaka povprečju realizacije v preteklem triletnem obdobju, to je 55 živali obeh vrst kun skupaj. Izgube se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se všttevajo v realizacijo odvzema. Odstopanje po višini navzdol praviloma ni omejeno. Dovoljeno odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Posegi v populaciji kune belice bodo prilagojeni gibanju številčnosti vrste. Priporoča se intenzivnejši odstrel v predelih rastišč divjega petelina, v predelih z številčnejšo prisotnostjo gozdnega jereba in intenzivnejše gojitve male poljske divjadi. Intenziven odstrel v predelih pojavljanja škod.V primeru pojava epidemiološke bolezni so upravljavci lovišč dolžni upoštevati vsa določila veterinarske službe. Ustrezne prehranske razmere se bo ohranjalo že s samim gojenjem rastišču primerne sestave gozda v katerem bomo pospeševali plodonosne vrste, ohranjali grmovni sloj, ne uporabljali strupov in ohranjali pogoje za pester živalski svet. Ohranjanje dreves z dupli in večjimi gnezdi za izboljšanje bivalnih razmer kun.

Preglednica 4.9.1: Analiza odvzema kun

Odstrel in izgube	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Kuna zlatica	7	2	19	7	3	38
Kuna belica	35	51	46	38	51	221
Skupaj odstrel in izgube	42	53	65	45	54	259
Načrt - skupaj	52	42	53	65	55	267
Odstrel in izgube / načrt	80,8	126,2	122,6	69,2	98,2	97,0

Izgube in odvzem	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	21	23	22	27	27	120	96,0
Naravne izgube	2	1	0	1	1	5	4,0
Skupaj izgube	23	24	22	28	28	125	100,0
% izgub	54,8	45,3	33,8	62,2	51,9	48,3	
Odstrel	21	30	43	18	27	139	

Vzroki izgub	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	2	1	0	0	1	4	3,2
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	21	23	22	27	25	118	94,4
5 železnica		0	0	0	0	0	0,0
6 zveri		0	0	0	0	0	0,0
7 psi		0	0	0	2	2	1,6
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0,0
9 garje		0	0	1	0	1	0,8

4.10 Navadni polh (Glis glis)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Navadni polh je razširjen na celotnem območju, zato je prostorski okvir obravnave Kočevsko-Belokranjsko lovsko upravljavsko območje.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Višina odvzema je tesno povezana z gozdnim obrodом. Praviloma si sledijo leta s slabšim in boljšim obrodом. Izredno veliko polhov in bogat poljši ulov desetletja je bil v letu 2003, temu sta sledili skromni leti 2004, ko je bil poljši lov omejen na posamezne predele bukovih gozdov in 2005, ko polšjega lova zaradi slabega gozdnega obroda ni bilo nikjer v območju. V letu 2006 je bilo evidentirano 5.670 odlovljenih polhov v predelih hrastovih gozdov, v letu 2007 pa se je znova pojavil močan gozdni obrod z evidentiranim ulovom 53.700 polhov. V letu 2008 je bil le manjši obrod hrasta cera, brez evidentiranega odvzema polhov. V letu 2009 je bil evidentiran ulov 2.960 polhov, od tega največ na območju lokalnega obroda bukve v Stojni, v letu 2010 je bilo odlovljeno 4.334 polhov, od tega večji del v predelu hrastovo-gabrovih gozdov. V letu 2011 je bil zabeležen do sedaj najvišji poljši ulov (polni gozdni obrod). Skupaj je bilo v evidence zavedeno 114.044 polhov, kar je največ doslej. V letu 2012 je bil le delni obrod hrasta cera in evidentirano 498 ulovljenih polhov.

Ocena stanja populacije

Populacija navadnega polha je stabilna, odvisna od stanja gozda. Številčnost vrste je ozko povezana s periodičnim obrodом plodonosnih drevesnih vrst bukve, belega gabra ter hrasta doba, gradna in cera.

Prilagojeni cilji

Cilj je razmeram v okolju primerna številčnost vrste, katero zagotavlja rastišču primerna sestava drevesnih vrst. S poljšim lovom v okviru zakonsko dovoljene lovne dobe se na populacijo polha ne vpliva pomembno. Lov se namreč izvaja na malem delu površine, zaradi lovne dobe pa posega predvsem med mladiče.

Ukrepi in usmeritve

Sonaravno gospodarjenje z gozdom. Lov v skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu. Vodenje evidence ulovljenih polhov skladno s predpisi. Načrtovane višine odvzema ni potrebno realizirati.

4.11 Pižmovka (*Ondatra zibethia*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Pižmovka se pojavlja v območju na področju vodotokov v Beli Krajini, Radenskem polju in reke Krke.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

V preteklem petletnem obdobju ni bilo evidentiranega odvzema pižmovke. V letu 2012 je bil po več letih znova zabeležen odzem 2 pižmovk.

Ocena stanja populacije

Populacija pižmovke je v preteklem obdobju nazadovala. Omejena je na območje večjih rek v območju. Interesa za lov na to vrsto ni.

Prilagojeni cilji

Želeni cilj je vzdrževanje okolju primerne številčnosti populacije pižmovke, ki ne bo imela negativnih vplivov na domorodne rastlinske in živalske vrste. Kot za ostale obvodne vrste je pomembna ohranitev čistega okolja in naravnih, nereguliranih vodotokov z bujnim obrežnim rastjem. Zaradi izredne reprodukcijske sposobnosti in nizke življenjske dobe (do 3 leta) je nepomembna določitev ciljne strukture populacije. Razmerja z ostalimi populacijami živalskih vrst so malo poznana, zato bi bilo zaželeno ugotoviti prisotnost živalskih vrst in njihova pogostnost pred in po priselitvi alohtone pižmovke v posamezno okolje.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje v 3.LUO odzem 5 pižmovk. Dovoljeno odstopanje po višini je navzdol do – 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 živali, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 živali.

4.12 Poljski zajec (*Lepus europaeus*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Poljski zajec se nahaja na vsej površini lovsko upravljavskega območja, zato je prostorski okvir načrtovanja za to vrsto lovsko upravljavsko območje.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Odvzem poljskega zajca v petletnem obdobju kaže na njegovo stabilno populacijo. Izgube znašajo 49 % skupnega odvzema iz lovišč. Glavni vzrok izgub je s 93 % povoz, slede nepoznani vzrok (2 %), zveri (2 %), kosilnica (2 %) in ostalo (1 %). Realizacija načrta v petletnem obdobju je znašala 96 %. Poljski zajec je prisoten tako v gozdnem kot kmetijskem prostoru na vsem območju. Njegova številčnost v območju je tesni v povezavi s številčnostjo lisice. Več upravljavcev lovišč v preteklih letih na delih lovišč ali na celotnem lovišču z namenom izboljšati številčnost poljskega zajca ni lovilo.

Realizacija načrtovanega odvzema v letu 2012 je znašala 95 %. Odvzem poljskega zajca je znašal skupno 107 živali, kar je 88 % povprečja odvzema v petletnem obdobju. Izgube so znašale 38 % odvzema in so bile 9,5 % pod petletnim povprečjem. V izgubah prevladuje enako kot v petletnem obdobju s 93 % povoz.

Ocena stanja populacije

Populacija poljskega zajca je stabilna. V preteklih nekaj letih je bila vrsta v upadanju, v zadnjem letu se kaže njeno naraščanje. Gibanje številčnosti je v tesni odvisnosti s stanjem v populaciji lisice. Zdravstveno stanje vrste je ugodno. Vzroki za še vedno razmeroma nizko številčnost so povezani s visoko številčnostjo naravnih plenilcev, z ukrepi v kmetijstvu (zmanjšanje ornih površin, opuščanje malo površinske pridelave kultur,...) in s prometom.

Prilagojeni cilj

Zeleni cilj je ohranitev poljskega zajca na celotnem območju ter povečanje številčnosti vrste v nižinskih loviščih z najugodnejšimi pogoji. Pogoj za to pa je ohranjena kulturna krajina z obdelanimi njivnimi površinami, gozdnimi ostanki in nižjo številčnostjo plenilskih vrst.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje skupni odvzem poljskega zajca v višini zadnjega petletnega povprečja odvzema, to je 121 živali. S populacijo poljskega zajca v območju bomo upravljali v smislu ohranitve vrste in povečevanja njene številčnosti. Odvzem bo načrtovan na osnovi gibanja številčnosti vrste, pri čemer so dolžni upravljavci lovišč na delu lovišča poljskega zajca zavarovati, lahko pa ga zavarujejo tudi na celotni površini lovišča. Načrtovani odvzem je dovoljeno preseirati za 20 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Za izboljšanje pogojev za poljskega zajca je pomembna obdelava krmnih njiv, na katerih sejemo rastline, ki ostanejo zelene tudi pod snegom, vzdrževanje naravnih remiz v kmetijskem prostoru in ohranjanje grmovnega sloja v gozdu, kar pomaga poljskemu zajcu preživeti najneugodnejše zimske razmere, košnja gozdnih jas, oblikovanje galerijsko oblikovanega gozdnega roba in pospeševanje ekoloških oblik kmetovanja. Priporočljiv ukrep je tudi zimsko krmljenje, predvsem z sočno krmo in kakovostnim senom.

Enako pomembno kot prehranski in bivalni pogoji je tudi aktivna regulacija tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti. V letnih načrtih se loviščem po potrebi predlaga načine stimulacije za njihov odstrel.

Zaradi cilja povečanja številčnosti poljskega zajca se na isti površini lovišča lov lahko izvaja samo enkrat letno, vendar največ na do 1/2 lovne površine. Režim lova opredeli upravljavec lovišča v letnem načrtu lovišča. Priporočljivo je, da se lov omeji ravno v najboljših predelih za poljskega zajca, od koder se potem lahko širi v ostale predele lovišča. Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča in se lahko ponavlja. Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno. Izgube se beležijo posebej in se ne všttevajo v realizacijo. Vsako lovišče, ki upravlja s poljskim zajcem izloči optimalno površino za življenje male divjadi. S triletnim kolobarjenjem se letno lovi na 1/3 te površine, na 2/3 pa ne. Priporoča se intenziven lov lisice. Praviloma je lov poljskega zajca dovoljen le na skupnih lovih.

Preglednica 4.12: Analiza odvzema poljskih zajcev.

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Skupaj odstrel in izgube	159	130	98	112	107	606
Načrt - skupaj	113	139	139	129	113	633
Odstrel in izgube / načrt	140,7	93,5	70,5	86,8	94,7	95,7

Izgube in odvzem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	85	61	46	50	41	283	95,6
Naravne izgube	7	1	4	0	1	13	4,4
Skupaj izgube	92	62	50	50	42	296	100,0
% izgub	57,9	47,7	51,0	44,6	39,3	48,8	
Odstrel	67	68	48	62	65	310	

Vzroki izgub							
vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	2	1	3	0	0	6	2,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	83	60	45	49	39	276	93,2
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0,0
6 zveri in ujede	5	0	1	0	1	7	2,4
7 psi	0	0	0	1	0	1	0,3
8 kosilnica	2	1	1	0	2	6	2,0
9 garje		0	0	0	0	0	0,0

4.13 Fazan (*Phasianus colchicus*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Prostorski okvir obravnave so nižinski predeli lovišč v Beli Krajini in Grosupeljska kotlina, kjer obstajajo ustrezni pogoji za to vrsto poljske kure. Drugod v območju so naravne danosti za gospodarjenje s fazanom manj ugodne in ne omogočajo vsaj delne naravne reprodukcije.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

V preteklem petletnem obdobju se je na območju Bele Krajine in Grosuplja letno vlagalo od 400 do 600 fazanov. Povprečni letni odvzem je znašal 175 fazanov. Ugotovljenih izgub je bilo 0,5%, vzrok vseh izgub pa je bila cesta. V preteklem letu 2012 je bil v LUO evidentiran odvzem 143 fazanov, kar predstavlja **63,6% realizacijo**. Ugotovljenih izgub ni bilo. Upravljanje z fazanom je tesno povezano z vsakoletnimi vlaganji.

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije je majhna in kaže veliko nihanje. Upravljanje s fazanom je povezano z vsakoletnim dodajanjem osebkov v okolje. Vrsta je prostorsko omejena na območje nižinskih lovišč v Beli Krajini in Grosupeljske kotline. Populacija je izolirana na več manjših otokov, je ustrezne strukture, vendar je njen naravni prirastek nizek in ne zadošča za ohranitev vrste. Glede na majhne ugotovljene izgube je ocena zdravstvenega stanja vrste dobra. Na populacijo fazana imajo močan vpliv plenilske vrste kot so lisica, kuna belica, dihur in velika podlasica. Fazan zaradi majhne številčnosti nima posebnega vpliva na ostale vrste.

Prilagojeni cilj

Ohranitev številčnosti in strukture populacije fazana, katera bo omogočala naravno reprodukcijo vrste v predelih nižinskih lovišč v Bele Krajine in Grosupeljske kotline, kjer obstajajo pogoji za ohranitev populacije in njeno naravno reprodukcijo. Pogoj za to je ustrezno življenjsko okolje-ohranjena kulturna krajina z obdelanimi njivskimi površinami, omejki in posameznimi gozdnimi ostanki v kmetijskem prostoru. Cilj je tudi zdrava populacija, v kateri ne bo izgub zaradi bolezni oziroma bodo le te minimalne. V predelih, kjer se gospodari s fazanom, je potrebno vzdrževati zadostno nizko številčnost plenilskih vrst lisice, kune belice in sive vrane.

Ukrepi in usmeritve

Vlaganje fazana je dovoljeno v skladu z načrtom vlaganja v nižinskih predelih lovišč v Beli Krajini in Grosuplja, kjer obstajajo pogoji za vsaj delno naravno reprodukcijo te vrste. **Načrtovani odvzem znaša 50 % števila vloženih fazanov in znaša za leto 2013 200 fazanov.** V predelih nižinskih lovišč v Beli Krajini in Grosupeljski kotlini je dovoljen minimalen poseg v populacijo z odstrelom in dodajanjem.

Odvzem fazana se načrtuje, ne glede na količino dodane divjadi, v odstotku od ugotovljive številčnosti naravnega fazana. Način dodajanja fazanov iz umetne reje je stvar spoštovanja določil lovske etike in veljavne zakonodaje (ZON-1999, Zakon o zaščiti živali Ur.l. RS, št. 56/ (UPB 96/04), Zakon o zaščiti živali-Ur.l.RS, št. 98/99 (UPB 20/04)) in je v domeni upravljavcev lovišč. Dodajanje divjadi v lovišče neposredno pred lovom pa je prepovedano. Količina in prostorsko dodajanje male divjadi v lovišče se načrtuje z letnim lovsko upravljavskim načrtom in se izvaja na površinah z vnaprej pripravljenimi pogoji za življenje teh vrst. Dovoljeno je le dodajanje kakovostne divjadi, sposobne preživetja v naravi. (ZON Ur.l.98/99). Fazan se dodaja v razmerju 1 fazan : 4 fazanke;

Načrtovani odvzem t.i. naravnega fazana ni potrebno dosegati, navzgor pa je realizacija omejena do največ 30 % preseganja načrta. Na površinah, kjer se fazana dodaja iz umetne vzreje in kjer se ga tudi lovi, je dovoljen odvzem v višini 50 % vložka; .

Za ohranitev populacije ima velik pomen ohranjanje nizke številčnosti tistih plenilskih vrst., katere je dovoljeno loviti.

Na isti površini lovišča se lov naravnega fazana praviloma vrši samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lov na naravnega fazana, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. »Mirne cone« naj bi bile predeli lovišč z najugodnejšimi razmerami za to vrsto. V primeru dodajanja fazana se lov na istih površinah lahko ponavlja.

Preglednica 4.13: Analiza odvzema fazanov

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Skupaj odstrel in izgube	226	149	198	84	143	800
Načrt - skupaj	275	275	270	250	225	1295
Odstrel in izgube / načrt	82,2	54,2	73,3	33,6	63,6	61,8

Izgube in odzvem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	5	0	0	0	0	5	100,0
Naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0,0
Skupaj izgube	5	0	0	0	0	5	100,0
% izgub	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	
Odstrel	221	149	198	84	143	795	

Vzroki izgub							
vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	5	0	0	0	0	5	100,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0,0
6 zveri in ujede	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0,0

4.14 Poljska jerebica (*Perdix perdix*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Prostorski okvir obravnave je Bela Krajina in Grosupeljska kotlina. Drugod v območju so pogoji za gospodarjenje s to vrsto manj ugodni in ne omogočajo upravljanja.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Za preteklo petletno obdobje ni podatkov o odstrelu, se pa letno pojavljajo posamezne izgube. V preteklem letu 2012 ni bilo zabeleženega odvzema poljske jerebice.

Ocena stanja populacije

Populacija je prostorsko omejena na območje vsakoletnih vlaganj. V populaciji se nahajajo tudi posamezni osebk, ki preživijo zimo in predstavljajo naravno reprodukcijo. Stopnja preživetja je odvisna od jakosti zime in plenilcev. Osnovo populacije predstavljajo vsakoletno vloženi osebk.

Prilagojeni cilj

Ohranitev vrste.

Ukrepi in usmeritve

Letno vlaganje poljskih jerebic. V letu 2013 ni načrtovanega vlaganje poljskih jerebic. Ker je **dovoljeni odstrel vezan na vlaganja jerebice, se odstrela za leto 2013 ne načrtuje.**

Preglednica 4.14: Analiza odvzema poljske jerebice

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	skupaj
Skupaj odstrel in izgube	0	0	0	0	0	0
Načrt - skupaj	6	6	6	0	0	18
Odstrel in izgube / načrt	0	0	0	0	0	0

4.15 Raca mlakarica (*Anas platyrhynchos*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Raca mlakarica se pojavlja ob vseh večjih vodotokih in stoječih vodah v območju, kjer jo v okviru LUO tudi obravnavamo.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

V petletnem obdobju je znašal povprečni odvzem rase mlakarice 100 živali. Najnižjo vrednost je dosegel v letih 2011 in 2010. Izgube so znašale 1 % odvzema. V izgubah prevladuje povoz. Načrt odvzema je bil realiziran 73 %. Odvzem v letu 2012 je znašal 106 živali, kar predstavlja **76 % realizacijo načrta**. Izgub ni bilo ugotovljenih.

Ocena stanja populacije

Populacija rase mlakarice je vitalna. Odvzem kaže na nihanje številčnosti vrste, ki je močno odvisno od pogojev v času gnezdenja. Mlakarica se pojavlja ob vseh tekočih vodah in ostalih večjih vodnih površinah v območju.

Prilagojeni cilji

Želena je ohranitev rase mlakarice v vseh predelih območja, kjer se trenutno pojavlja in ohranitev sedanje številčnosti vrste.

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje odvzem 140 rac mlakaric, kar enako višini načrta odvzema za preteklo leto 2012. Načrtovani odvzem rase mlakarice je dovoljeno presegati za 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati. Dodajanja rase mlakarice na naravne vodotoke ni dovoljeno. Dodajanje rac je izjemoma dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in območjih, urejenih za revitalizacijo populacije.

Lov na raco mlakarico se na določenih predelih območja ali vsem območju zaradi varstva rac in ostalih vodnih ptic pred vznemirjanjem lahko omeji na 2 dneva v tednu, katera skupaj dorečejo upravljavci lovišč in LPN združeni v OZUL. Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje.

V primeru pojava epidemiološke bolezni so upravljavci lovišč dolžni upoštevati vsa določila veterinarske službe.

Preglednica 4.15: Analiza odvzema rase mlakarice

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Skupaj odstrel in izgube	103	106	97	86	106	498
Načrt - skupaj	121	140	140	140	140	681
Odstrel in izgube / načrt	85,1	75,7	69,3	61,4	75,7	73,1

Izgube in odvzem							
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
Nenaravne izgube	2	1	0	0	0	3	60,0
Naravne izgube	0	0	2	0	0	2	40,0
Skupaj izgube	2	1	2	0	0	5	100,0
% izgub	1,9	0,9	2,1	0,0	0,0	1,0	
Odstrel	101	105	95	86	106	493	

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	1	0	0	1	20,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	2	1	0	0	0	3	60,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0,0
6 zveri in ujede	0	0	1	0	0	1	20,0

4.16 Sraka (*Pica pica*), šoja (*Garrulus glandarius*) in siva vrana (*Corvus cornix*)

Prostorski okvir obravnave – ekološke enote

Vse tri omenjene vrste se pojavljajo na celotnem območju. Prostorski okvir obravnave je zato lovsko upravljavsko območje.

Analiza preteklega upravljanja za zadnjih pet let s poudarkom na zadnjem letu

Odstrel omenjenih vrst v zadnjih treh letih narašča. Povprečni letni odzvem v petletnem obdobju je znašal 48 srak, 106 šoj in 91 sivih vran. Večja nihanja odstrela se pojavljajo tudi kot posledica škod na kmetijskih posevkih.

V preteklem letu je bilo po podatkih upravljavcev lovišč odvzetih skupaj 139 šoj, 69 srak in 128 sivih vran.

Odvzem v letu 2012 je bil vseh treh vrstah izrazito višji od petletnega povprečja. Predvsem pri sivi vrani je višji odzvem povezan s povečanimi škodami v kmetijstvu. Sorazmerno nizek odstrel kaže na skromen interes za lov teh vrst in s tem povezane slabše evidence odvzema.

Ocena stanja populacije

Številčnost srake in šoje je okolju primerna, številčnost sive vrane pa je previsoka. Šoja je prebivalec gozda, sraka in siva vrana pa sta značilni predstavnici polja in neposredne bližine naselij. Šoja ima v gozdnem ekosistemu posebno mesto kot prenašalec težjih semen, s čemer pomaga pri obnovi gozda. Vse tri vrste imajo pomembno mesto v prehranski verigi kot plen ujed in plenilec malih ptic pevk in sesalcev. So v območju pogoste.

Visoka številčnost, pogostnost vrst in nizke izgube kažejo na dobro zdravstveno stanje vseh treh vrst. K temu veliko pripomore manjša uporaba kemikalij v kmetijstvu in uspešna prilagoditev srake in predvsem sive vrane na življenje v neposredni bližini človeka. Ugotovljeni trend kaže usklajenost številčnosti srake in šoje, ki imata več naravnih sovražnikov ter porast populacije sive vrane. V kmetijstvu se letno pojavlja škoda po sivi vrani, v letih z malo gozdnega obroda pa se pojavlja tudi škoda tudi po šoji.

Prilagojeni cilji

Želeni cilj je ohranitev okolju primerne številčnosti srake, šoje in sive vrane v predelih območja, kjer se po naravi pojavljajo. Ciljno stanje življenjskega okolja je ohranjena naravna drevesna sestava gozda, vodni in obvodni biotopi ter vzdrževana kulturna krajina.

Pomembna je predvsem ohranitev okolju primerne številčnosti vrst in ohranitev zdrave populacije vseh treh vrst, ki so vrste pomemben člen v prehranski verigi v gozdu in na polju (ujede,...).

Ukrepi in usmeritve

V letu 2013 se načrtuje glede na realizacijo odvzema in predloge upravljavcev lovišč odzvem 185 sivih vran, 295 šoj in 120 srak, pri čemer se dopušča v slučaju pojava večjih škod na poljščinah in sadju presežanje načrtovanega odvzema. Posegi v populacijo naj bodo prilagojeni gibanju številčnosti vrste. Višine načrta odvzema srake in šoje ni potrebno dosegati. Odzvem srake in šoje se načrtujemo skladno s trajnostno rabo naravnih virov v minimalnem številu, praviloma pa le za primere preprečevanja povzročanja škode na človekovem premoženju. Lov sive vrane se načrtuje v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na okolje. Za sivo vrano je dopustno odstopanje po višini navzdol do -30%, navzgor pa do 100% načrtovanega odvzema. Loviščem z načrtom odvzema pod 3 živali načrta ni potrebno realizirati.

Pri upravljanju s sivo vrano se tudi smiselno upoštevajo določila Akcijskega načrta za reševanje problemov, povezanih s sivo vrano v Sloveniji. Eden izmed priporočljivih in dovoljenih ukrepov za zmanjšanje možnosti nastanka škod od sivih vran je t.i. odvrčalni odstrel. Zmanjšanje škod se sicer doseže z aktivnim lovom enega ali nekaj osebkov, bistveno pa k temu doprinese tudi stalna fizična prisotnost upravljavcev lovišč na področjih z večjimi škodami.

Ciljno zasnovan odvrčalni odstrel bi ob minimalnih izgubah osebkov, zelo učinkovito odvrčal sivo vrano s škodnih področij. Da bo odvrčalni odstrel maksimalno učinkovit, ga je potrebno izvajati na ciljno usmerjen način, in sicer tako, da se izvajalec odvrčalnega odstrela nahaja na škodni površini oziroma v njeni neposredni bližini ter strelja z mesta, ki je dobro vidno (sive vrane bodo na ta način hitro razvile znanje, da se je določenih površin treba izogibati).

Odvrčalni odstrel naj se izvaja v času lovne dobe na lovni površini. Kljub določilom Akcijskega načrta za reševanje problemov, višine odvrčalnega odstrela sivih vran z letnim načrtom LUO za posamezna lovišča posebej ne določamo, temveč je število odvzema za namene odvrčalnega odstrela, vključeno v osnovni načrt odvzema. V primeru 200 % realizacije osnovno načrtovanega odvzema sivih vran za posamezno lovišče lahko upravljavec lovišča zaprosi za dovoljenje za izredni poseg. Izvajanje odvrčalnega odstrela izven lovne dobe

na lovni površini po določilih veljavne zakonodaje ni dovoljeno, lahko pa se dovoli izredni poseg (42. člen ZDLov-1). Izvajanje odvrčalnega odstrela v času lovne dobe in izven lovne dobe na nelovni površini ni dovoljeno posegati. V primeru pojavljanja večjih težav s sivimi vranami se na podlagi obstoječe zakonodaje lahko izda odločba za izredni poseg v populacijo sive vrane, bodisi v lovni dobi, bodisi izven nje.

Preglednica 4.16: Analiza odvzema srak, šoj, sivih vran

Odstrel in izgube						
Starostna in spolna kategorija/leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Sraka	18	32	59	61	69	239
Soja	54	73	138	127	139	531
Siva vrana	36	60	106	124	128	454
Skupaj odstrel in izgube	108	165	303	312	336	1224

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom						
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Načrt - skupaj	300	620	600	600	540	2660
Odstrel in izgube / načrt	36,0	26,6	50,5	52,0	62,2	46,0

Izgube in odvzem						
Kategorija / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Nenaravne izgube	0	2	1	0	1	4
Naravne izgube	0	0	0	0	0	0
Skupaj izgube	0	2	1	0	1	4
% izgub	0,0	1,2	0,3	0,0	0,3	0,3
Odstrel	108	163	302	312	335	1220

Vzroki izgub							
Vzrok / leto	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0
4 cesta	0	2	1	0	1	4	100,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0
6 zveri in ujede	0	0	0	0	0	0	0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0

4.17 Obore za divjad

V območju se nahajata dve večji lovni obori (Obora Stari log in Obora Smuka) v skupni površini 2.024 ha s katerima upravlja LPN Medved, ki deluje v sestavi ZGS OE Kočevje ter več manjših vzrejnih obor (Rigelj, Otavice, Jesenov vrt, Črni Potok, Kleč, Osilnica, Zilje, Rožni dol, Svržaki, Podklanec,...). Površine lovnih obor so pri seznamu lovnih površin vštete v lovne površine, pri izračunu intezitete odvzema v prosti naravi pa je lovna površina LPN Medved zmanjšana za površino obor.

V obeh večjih oborah sta osnovni vrsti divji prašič in damjak, v letu 1999 pa se je vanje ponovno naselilo tudi muflona. V obeh oborah se nahajajo tudi avtohtone vrste divjadi, ki so v obori prešle iz proste narave. V preostalih oborah je temeljna vrsta gojene divjadi damjak, poleg tega pa se v oborah v manjšem številu goji tudi muflona, jelenjad in srnjad.

V skladu z 22. členom Zakona o ohranjanju narave je lastnik gojene živali dolžan skrbeti, da živali ne pobegnejo v naravo in je odgovoren za škodo, ki jo te živali povzročijo. Pobeg gojenih živali v naravo se šteje kot okrnitev narave. V kolikor iz kakršnega koli razloga divjad preide izven ograjenega prostora je upravljavec obore dolžan o pobegu obvestiti pristojno lovsko inšpekcijo, veterinarsko službo in upravljavce sosednjih lovišč. V kolikor lastnik v zakonsko določenem roku (8 dni) ne odpravi škodljivih posledic, o vsakokratnem ravnanju s pobeglo divjadjo odloča ZGS v skladu s strokovnimi usmeritvami načrtov LUO in v dogovoru z upravljavci lovišč ter pristojno lovsko inšpekcijo. V primeru neavtohtone divjadi je to divjad potrebno v skladu z usmeritvami načrta LUO čimprej odvzeti iz lovišč.

Za nove obore na kmetijskih zemljiščih v zaraščanju, ali na zaradi človeka močnejše spremenjenih površinah, je predhodno potrebno preučiti vpliv na prosto živeče živalske vrste.

Preglednica 4.17.1: Letni odvzem divjadi v lovnih oborah Smuka in Stari Log

Obdobje	prašiči	damjak	jelenjad	srnjad	lisica	muflon	medved
2001	220	64	10	1	9	0	0
2002	295	124	12	1	24	0	3
2003	281	113	15	0	10	3	0
2004	317	116	18	0	15	2	0
2005	314	176	24	0	2	4	0
2006	110	138	13	0	2	1	0
2007	138	70	10	0	4	3	0
2008	268	59	26	1	1	2	3
2009	368	100	30	0	2	6	0
2010	203	101	30	0	2	2	0
2011	158	57	17	0	0	4	0
2012	429	41	14	1	6	1	0

Pri divjih prašičih znaša v strukturi načrta odvzem ozimcev min. 70 %, zato je načrt močno odvisen od prirastka, ki se ga letno ugotavlja s štetji v pomladanskem obdobju. Delež lanščakov v odvzemu znaša min. 10 %, delež odraslih osebkov pa max. 20 %, pri čemer se posega enako med oba spola. Letni odvzem prašičev v oborah znaša 200 – 400 osebkov. Za tolikšen odvzem je potrebna matična čreda 200 - 350 živali, s 30 % ozimci, 20 % merjasci in 50 % svinjami in lanščaki.

Pri damjaku se pri moškem spolu večji del odvzema izvede v kategorijah trofejnih jelenov, pri ženskem delu populacije pa v kategoriji mladih. V oborah se zmanjšuje številčnost damjaka in povečuje številčnost muflona.

Preglednica 4.17.2: Skupni načrt odvzema divjadi v oborah Stari Log in Smuka za leto 2013

vrsta	prašiči	damjak	jelenjad	srnjad	muflon	lisica
mladiči	200	59	16	4		
enoletni	16	20	4	4		
Samci 2+	30	42	8	2	2	
Samice 2+	30	34	2	2		
skupaj	276	155	30	12	2	20

Ograja obor preprečuje prehod parkljesti divjadi, ne moti pa prehoda zveri, ki si pot v oboro utrejo s spodkopavanjem lukenj pod žično ograjo. LPN Medved zato v skladu z odločbami, navodili in razdelilniki narejenimi v LUO lahko znotraj obor lovi tudi velike zveri in ostale lovne vrste.

V skladu z navodilom za lovstvo pristojnega ministrstva št.322-08-209/2004 z dne 23.12. 2004 se Zavodu za gozdove Slovenije v oborah Stari log in Smuka dovoljuje posege v populacije divjega prašiča, navadnega jelena, damjaka in muflona izven lovne dobe, ki veljajo za divjad v prosti naravi:

- Vse leto je dovoljeno loviti vse kategorije prašičev ter mladiče in enoletne osebkke damjakov in jelenjadi;
- Jelena je dovoljeno loviti od 16. avgusta do 31. januarja;
- Damjaka je dovoljeno loviti 16. avgusta do 28. februarja, košuto damjaka pa od 1.septembra do 31. januarja;
- Lov muflona (samca) je dovoljen vse leto.

Dovoljen je odlov divjadi pod sledečimi pogoji:

- Vse leto je dovoljen odlov vseh starostnih in spolnih kategorij divjega prašiča, damjaka, muflona in jelenjadi za potrebe prodaje odlovljene divjadi in za potrebe raziskovalnih programov;
- Vse leto je dovoljen odlov medvedov v namene raziskave biologije rjavega medveda;

V skladu z navodili ministrstva se znotraj obor lov izvaja iz visokih prež in s skupinskimi lovi. Dovoljeni obliki skupinskega lova sta pogon in pritisk na v obori gojene živali. Pogon in pritisk se morata izvajati izmenično.

4.18 Načrt dodajanja divjadi

Lovišča v letu 2013 načrtujejo z namenom ohranitve vrste in zagotavljanja lova vlaganje fazanov iz umetne vzreje.

Način vlaganja fazanov iz umetne reje je stvar spoštovanja določil lovske etike, ter spoštovanja določil veljavne zakonodaje (ZON - Ur.l. RS, št. 56/1999 (31/2000 - popr.), 110/2002, 119/2002, 41/2004) in je v domeni upravljavcev lovišč – dodajanje divjadi v lovišče neposredno pred lovom pa je prepovedano. Dovoljeno je dodajanje kvalitetne divjadi, sposobne preživetja v naravi (Zakon o zaščiti živali Ur.l. 98/99). Fazana se dodaja v razmerju - 1 fazan : 4 fazanke.

Preglednica 4.18: Vlaganje divjadi

Lovišče	Vrsta divjadi	Število
Grosuplje	Fazan	350
Metlika	Fazan	50

Vsi upravljavci lovišč, so dolžni pred vlaganji zagotoviti ustrezno okolje za vloženo divjad. Realizirana dela, ki jih v ta namen opravijo morajo biti razvidna iz letnih načrtov lovišč. Če za izboljšanje življenjskih razmer ne storijo ničesar, vlaganje divjadi ni dovoljeno. Izboljšanje življenjskih razmer za divjad pred vlaganjem se šteje za ukrep varstva divjadi. Posamezno divjad je dovoljeno vlagati v lovopustu, vsaj en mesec pred začetkom lovne dobe. Vlaganja divjadi, ki niso načrtovana s tem načrtom so prepovedana.

5 EVIDENCE

Izdelava načrta je potekala v skladu s Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010) in usmeritvami iz območnega načrta za III. Kočevsko - Belokranjsko LUO za obdobje 2011 – 2020, ki je v postopku sprejemanja. Podatki o odvzemu so bili zbrani v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi ter o imenovanju komisije za oceno odstrela in izgub v lovsko upravljavskem območju (Ur.l. RS, št. 120/2005). Obseg opravljenih del za leto 2012 in načrt del za leto 2013 ter drugi podatki so bili pridobljeni iz letnih načrtov lovišč in lovišč posebnega namena. Podatki o odvzemu v letu 2012 so bili v elektronski obliki posredovani prek spletne aplikacije Lisjak in X-lov. Podatki so bili oddani pravočasno. Za prizadevnost in dobro voljo pri oddaji letošnjih podatkov pa gre vsem loviščem in vodstvu LUO izraziti priznanje in zahvalo.

Izhodišča za izdelavo LN v letu 2014:

Pridobivanje podatkov za LN za leto 2013 bo predvidoma podobno kot v preteklem letu. Njihovo zbiranje bo predvidoma v skladu z zgoraj omenjenima pravilnikoma ter morebitnimi spremembami in dopolnili:

Pregled odstrela in izgub divjadi v loviščih od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 mora biti opravljen najkasneje do 31. 1. 2014. Komisija za pregled odstrela in izgub divjadi mora biti ena za celotno LUO. Član komisije je tudi predstavnik ZGS, ki ob končanem pregledu v posameznem lovišču dobi izvod seznama odvzema in izgub divjadi in kategorizacijskega zapisnika. Komisiji se ob pregledu predloži za vsak odstreljen ali izgubljen osebek:

- za **srnjad, jelenjad** in damjaka: trofeja in spodnja leva čeljust za enoletne in starejše pri moških ter spodnja leva čeljust za mladiče obeh spolov in samice,
- za **divjega prašiča**: za oba spola spodnje čeljusti s sekalci oziroma čekane pri večletnih osebkih,
- za gamsa: trofeja pri obeh spolih,
- za muflona: trofeja pri samcih, pri samicah in mladičih obeh spolov pa spodnja leva čeljust.

Evidenčna knjiga:

Samo redni vpis v evidenčno knjigo brez materialnega dokaza se ne upošteva. Kot materialni dokaz se lahko predloži zapisnik, fotografija, trofejni list (lovski gost), ipd. Čeljusti je komisija po končanem pregledu dolžna trajno uničiti. Morebitno nepredložitev trofej in čeljusti v oceno je komisija dolžna prijaviti lovskemu inšpektorju. Evidenčne knjige je potrebno voditi tako, da je vanje vpisana vsaka izločena žival, poleg odstrela tudi vse izgube (naravne in nenaravne). Izgube posameznih vrst je potrebno ločiti po vzrokih, pri »visoki« divjadi še po starostnih kategorijah, pri ostalih vrstah le s skupnim številom.

Za odstreljeni del populacije posameznih vrst visoke divjadi je potrebno za vsako starostno kategorijo izračunati povprečno biološko telesno maso (z glavo, trofejo, nogami, a iztrebljeno) na dve decimalki natančno (npr. srnjad, moški mladiči, povprečna telesna masa vseh uplenjenih v lovišču v zadnjem lovskem letu - 9,67 kg, ...), pri trofejnih srnjakih in jelenih je potrebno izračunati tudi povprečno maso suhega rogovja vseh odvzetih v lovišču za preteklo lovsko leto. Voditi je potrebno tudi evidenco transportnih telesnih mas in geokoordinate odvzema za visoko divjad.

Letni načrti lovišč in lovišč s posebnim namenom:

Do 10. 2. 2014 morajo lovišča posredovati ZGS letne načrte upravljanja z divjadjo za leto 2013 (aplikacija Lisjak).

Lovske družine opozarjamo na dosledno izpolnjevanje letnih načrtov lovišč, saj so osnova za LN. Nujno je potrebno navesti konkretne lokacije posegov v okolje v obliki katastrskih občin in parcelnih števil. Upoštevajo naj tudi pripombe, ki jih bomo pripisali k posameznim načrtom lovišč. Več pozornosti naj upravljavci lovišč posvetijo tudi zasledovanju trenda številčnosti in prostorske prisotnosti posameznih vrst divjadi, saj lahko na podlagi teh podatkov, k izboljšanju življenjskih pogojev divjadi pripomorejo tudi posamezni ukrepi oz. režim gospodarjenja z gozdovi.

Usklajevalni sestanek med ZGS in Območnim združenjem upravljavcev lovišč LUO, na katerem se uskladi odvzem lovnih vrst ter dela v loviščih na nivoju LUO in/ali po loviščih se skliče najpozneje do sredine marca.

Po potrebi se lahko izven načrtovanega skliče tudi več usklajevalnih sestankov. Najkasneje 15 dni od sprejema letnega LUN morajo upravljavci lovišč (LPN), ZGS in IO OZUL zagotoviti uskladitev letnih načrtov lovišč (LPN) z LUN. Ob tem IO OZUL in ZGS izdeta pisni sklep ter podpišeta in žigosata tiskano verzijo letnih načrtov lovišč (LPN). Z podpisom in žigosanjem s strani odgovorne osebe lovišča (LPN) postane letni načrt lovišča (LPN) veljaven.

Do sprejema letnih načrtov lovišč (LPN) se lahko izvaja, za divjad z delnim lovopustom 70% višine načrta odvzema za preteklo leto in v celotni višini izvajajo ukrepi v življenjskem okolju in načrt odvzema divjadi, ki nima lovopusta.

Upravljalci lovišč, IO OZUL in ZGS tekoče spremljajo izvajanje načrta ter v okviru kvot letnega načrta LUO lahko najkasneje do 15. novembra spremenijo razdelitev odvzema po loviščih in LPN.

Sestavil:
Miran Bartol, univ.dipl.inž.gozd.
vodja odseka za gozdne živali in lovstvo

Vodja ZGS OE Kočevje
mag.Bojan Kocjan, univ.dipl.inž.gozd.